

Odrastanje u romanima Frances Hodgson Burnett

Jakupec, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:901097>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Andrea Jakupec
Odrastanje u romanima Frances Hodgson Burnett
DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI
Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij

Odrastanje u romanima Frances Hodgson Burnett
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Dječja književnost

Mentor: izv. prof. dr. sc. Maja Verdonik

Student: Andrea Jakupec

Matični broj: 0299011262

U Rijeci,
srpanj, 2022.

Zahvala

Zahvaljujem svojoj mentorici izv. prof. dr. sc. Maji Verdonik na pruženoj pomoći, savjetima, razumijevanju i strpljenju tijekom izrade ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem svojim roditeljima, koji su me usmjerili na pravi put, pružili beskrajnu ljubav i podršku te bili uz mene sve godine mog školovanja.

Naposljetku, zahvaljujem i svom dečku Filipu, na bezuvjetnoj podršci i pomoći, koji me hrabrio u svim trenucima i bio moja snaga.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studentice/studente Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Andrea Jakupec

Sažetak

Britanska književnica Frances Hodgson Burnett autorica je dječjih romana u kojima tematizira odrastanje djece u društvenim okolnostima života na prijelazu 19. u 20. stoljeće. U ovom diplomskom radu analiziraju se odabrani autoričini romani: *Tajni vrt*, *Mali lord Fauntleroy* i *Mala princeza*, s ciljem utvrđivanja njihove primjerenosti suvremenoj djeci čitateljima. Iako autorica prikazuje teške teme kroz sudbine svojih glavnih likova, one su i dalje aktualne u svijetu. Pomoću ovih knjiga mogu se lakše približiti učenicima i djeci općenito, te započeti priču o njima, koja može završiti dobrim djelima i pružanju pomoći potrebitima sljedeći primjer Mary Lennox, Cedrica Errola te Sare Crewe. Metodologija ovog diplomskog rada je književnoteorijska analiza romana i komparativna književnofilmološka analiza romana i filmske adaptacije. Uspoređuju se sličnosti i razlike romana *Tajni vrt* te istoimenih filmskih adaptacija, kao i filmske adaptacije međusobno. Sva tri romana prema odrednicama žanra, pripadaju dječjem romanu. Sva tri romana imaju družinu, odnosno junaci u romanu su djeca koja pripadaju družini; sadrže određene preokrete koji daju dinamiku fabuli i čitatelje zaokupljaju do samog kraja; također pružaju jasan uvid u odnos djece i odraslih te način na koji odrasli svojim ponašanjem ostavljaju trag kod junaka romana. U diplomskom radu uspoređivale su se sličnosti i razlike romana *Tajni vrt* te istoimenih filmskih adaptacija, kao i filmske adaptacije međusobno. Filmska adaptacija iz 1993. godine bliža je romanu jer kronološki slijedi fabulu, u filmu su prikazani svi događaji i susreti važni za fabulu romana, a glumci i likovi su po ponašanju i izgledu sličniji junacima u romanu.

Ključne riječi: *Tajni vrt*, *Mali lord Fauntleroy*, *Mala princeza*, romani o djetinjstvu, dječja književnost

Summary

British writer Frances Hodgson Burnett is the author of Children's novels in which she focuses on the growth of children in the social circumstances of life at the turn from 19th to 20th century. This thesis analyses the selected author's novels: *The Secret Garden*, *Little lord Fauntleroy* and *A Little princess* in order to determine their suitability for contemporary readers, primarily children. Additionally, the similarities and differences of literary works and film adaptations of the same name are compared. The author presents difficult topics, that are still relevant till this day in the world, through the destinies of her main characters. And with the help of these books, everyone can easily approach pupils and children in general, and start a conversation about these topics, which may end with good deeds and helping those in need, following the example of Mary Lennox, Cedric Errol and Sarah Crewe. The methodology of this thesis is the literary-theoretical analysis of the novels and the comparative literary-film analysis of the novel *The Secret Garden* and its movie adaptations, as well as the comparison of movie adaptations. All three novels, according to genre criteria, belong to Children's novels. All three novels have; a group of close friends, that is, the heroes in these novels are children who belong to the group of friends; provide certain plot twists that give the plot dynamics and engage readers to the very end; they also provide a clear insight into the relationship between children and adults and the way in which adults leave their mark on the children in these novels. Moreover, in this thesis, the similarities, and differences of the novel *The Secret Garden* and the movie adaptations of the same name were compared, as well as the movie adaptations to each other. The movie adaptation from 1993 is closer to the novel than the movie adaptation from 2020, because: it chronologically follows the plot, the movie depicts all the events and encounters that are crucial in the plot of the novel *The Secret Garden* and finally, the actors and the characters are more similar in behaviour and appearance to the characters in the novel.

Key words: *The Secret Garden*, *Little Lord Fauntleroy*, *A Little Princess*, Children's novels, Children's literature

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST	3
2.1. Romani o djetinjstvu i odrastanju	5
3. FRANCES HODGSON BURNETT	7
4. ANALIZA ROMANA FRANCES HODGSON BURNETT	11
4.1. Roman <i>Tajni vrt</i>	11
4.1.1. Fabula romana <i>Tajni vrt</i>	12
4.1.2. Družina u romanu <i>Tajni vrt</i>	13
4.1.3. Preokreti u romanu <i>Tajni vrt</i>	18
4.1.4. Odnos djece i odraslih u romanu <i>Tajni vrt</i>	21
4.1.5. Primjerenost romana <i>Tajni vrt</i>	24
4.2. Roman <i>Mali lord Fauntleroy</i>	27
4.2.1. Fabula romana <i>Mali lord Fauntleroy</i>	27
4.2.2. Družina u romanu <i>Mali lord Fauntleroy</i>	28
4.2.3. Preokreti u romanu <i>Mali lord Fauntleroy</i>	30
4.2.4. Odnos djece i odraslih u romanu <i>Mali lord Fauntleroy</i>	31
4.2.5. Primjerenost romana <i>Mali lord Fauntleroy</i>	37
4.3. Roman <i>Mala princeza</i>	39
4.3.1. Fabula romana <i>Mala princeza</i>	40
4.3.2. Družina u romanu <i>Mala princeza</i>	41
4.3.3. Preokreti u romanu <i>Mala princeza</i>	47
4.3.4. Odnos djece i odraslih u romanu <i>Mala princeza</i>	51
4.3.5. Primjerenost romana <i>Mala princeza</i>	58
5. USPOREDBA KNJIŽEVNIH DJELA I ISTOIMENIH FILMSKIH ADAPTACIJA	60
5.1. Što je film?	60
5.2. Filmski rodovi i vrste	62
5.2.1. Dječji film.....	62
5.3. Filmske adaptacije <i>Tajnog vrta</i>	64
5.4. Usporedba dječjeg romana i filmskih adaptacija <i>Tajnog vrta</i>	65

6. ZAKLJUČAK	72
7. LITERATURA	74
8. PRILOZI	78

1. UVOD

Dječja književnost posebna je grana književnosti koja je prvenstveno namijenjena djeci rane i predškolske te školske dobi. Od malena su djeca okružena knjigama – slikovnicama i bajkama koje im čitaju prvenstveno njihovi roditelji i najbliži. Kasnije u vrtiću i školi djeca upoznaju i ostale žanrove i vrste dječje književnosti te razvijaju svoj vokabular, maštu, kreativnost, čitalačke sposobnosti kao i čitalačku motivaciju. Djeci su ipak od svega najdraži i najbliži romani o djetinjstvu jer upravo u njima djeca su glavni likovi, a u centar događanja stavljeno je djetinjstvo i odrastanje.

Frances Hodgson Burnett rođena je 24. studenog 1849. godine. Britanska je književnica, koja je počela pisati još u tinejdžerskoj dobi spletom životnih i obiteljskih okolnosti te je zapravo pisala kako bi prehranila obitelj, a kasnije joj je to postala stalna profesija od koje se nije odvajala. Svoj je književni uspjeh postigla zahvaljujući romanima o djetinjstvu i odrastanju.

U ovom diplomskom radu, s naslovom *Odrastanje u romanima Frances Hodgson Burnett* predstavljaju se tri najpoznatija i najuspješnija djela autorice i to *Tajni vrt*, *Mali lord Fauntleroy* te *Mala princeza*. Brojne generacije odrasle su upravo uz ova djela i rado ih se sjete. No, to ne znači kako ova djela nisu primjerena za djecu suvremene čitatelje. Svojim posebnim stilom pisanja autorica šalje poruke, ideje i misli koje i dan danas mogu ostaviti pozitivan trag na mladim čitateljima školske dobi. Motiv za odabir ove teme bio je upravo stil i način pisanja autorice, pozitivne poruke koje pruža u svojim romanima. Također, romani *Tajni vrt*, *Mali lord Fauntleroy* i *Mala princeza* vrlo lako mogu poslužiti kao lingvometodički predložak učiteljima u radu s djecom. Bilo da se koriste određeni odlomci zbog svog jezičnog bogatstva, opisa likova i zanimljivih događaja ili kao cjeloviti romani na satovima lektire zbog svojih osebujnih fabula i pozitivnih poruka koje autorica Hodgson Burnett pruža djeci. Cilj ovog rada je utvrđivanje primjerenosti romana Frances

Hodgson Burnett suvremenoj djeci čitateljima metodologijom književnoteorijske analize romana i komparativne književnofilmološke analize romana i filmske adaptacije.

Film i knjiga su dva različita medija. Opće poznata činjenica je ta da je u film nemoguće ubaciti sve događaje iz knjiga zbog njegova trajanja, a ponajviše zbog kvalitetnog održavanja pažnje gledatelja. Upravo zbog toga u ovom diplomskom radu također se uspoređuje roman *Tajni vrt* i istoimene filmske adaptacije. Ujedno se istražuju sve sličnosti i razlike u radnji, događajima pa i samim likovima koje se mogu uočiti prilikom usporedbe književnog djela i filma, kao i filmskih adaptacija međusobno.

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Od malih nogu djeca su okružena knjigama i nerijetko odrastaju uz njih. Mnogi su odrasli uz čitanje raznih priča i prepričavanje najdražih događaja u kojima bi se našli najdraži likovi iz romana. U samim počecima života djeteta upravo to čine roditelji uz stariju braću i sestre. Najčešće kroz priče za laku noć ili kao smirujuću aktivnost nakon vesele i aktivne igre.

Odrastanjem se vježba čitanje i razvijaju se čitalačke sposobnosti, a to se odvija na razne načine, najčešće upravo čitanjem najdražih slikovnica, priča i bajki. U početku djeci u tome pomažu odgajateljice u vrtićima, a kasnije učitelji, učiteljice i nastavnici u osnovnim školama sve dok učenici sami ne razviju mogućnost čitanja. Rano predškolsko i školsko razdoblje je ključno za razvijanje čitalačke motivacije kod djece.

Zasigurno se većina ljudi sjeća najdražih im likova iz knjiga koje su čitali kao djeca. Nekima su to bile princeze, nekima hrabri vitezovi, junaci i heroji, ali možda i životinja te njihove udružene snage koje se bore u spašavanju svog svijeta. Kao što u knjizi ima brojnih likova, koji su stvarni ili fantastični, tako i dječja književnost ima razne rodove i vrste. No, za početak se postavlja pitanje: „Što je zapravo dječja književnost te kako ju definiramo?”

Crnković dječju književnost definira kao „poseban dio književnosti koji obuhvaća djela što po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi (grubo uzevši od 3. do 14. godine), a koja su ili svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece, te ih gotovo isključivo ili najviše čitaju djeca.” (Crnković, 1990: 5-6) Upravo iz toga tumačimo kako je dječja književnost namijenjena djeci, no to ne znači da odrasli ne smiju ili ne čitaju književna djela koja su prvenstveno namijenjena mlađim čitateljima. Ponekad odrasli žele zadržati to dijete u sebi, a neki od njih bude stare uspomene ponovno čitajući književna djela uz koja su odrasli. „Dječja književnost je umjetnost koja se služi riječima i opisuje život na način

dostupan djetetu.” (Crnković, 1990: 12) Često se u književnim djelima namijenjenima djeci mogu pronaći brojne pozitivne poruke, moralne zadaće i primjeri prihvatljivog ponašanja pisana na jedinstven način tako da ih djeca mogu razumjeti i da se vrlo lako mogu poistovjetiti sa situacijama i događajima u knjizi. Dječja književnosti ima značajnu ulogu samim tim što bogati, oplemenjuje i emocionalizira jedno ne baš tako malo i ne baš tako kratko razdoblje ljudskog života. (Hameršak i Zima, 2015)

„Dječja se književnost često opisuje, pa i definira kao književnost s dječjim likovima i junacima.” (Hameršak i Zima, 2015: 19). Djeca se često poistovjećuju s likovima ili pronalaze dio samog sebe u pričama i djelima, a to je moguće upravo iz razloga što su likovi u djelima vrlo slični djeci, štoviše neki su i sami od djeca. Nerijetko likovi imaju „probleme” kroz koje prolaze i najmlađi čitatelji, često vezane uz situacije u obitelji, prijateljstvu ili imaju određene dječje osobine koje djeca reflektiraju na sebe. Također, odrastanjem djeca sve više čitaju djela u kojima su upravo djeca junaci u svijetu odraslih, poput Kušanovog *Koka* ili djela u kojima djeca istražuju i rješavaju zagonetke poput djela *Emil i detektivi* te *Duh u močvari* ili osnivaju družbe koje njeguju zajedništvo i slogu, poput *Družbe Pere Kvržice* i *Vlaka u snijegu*. „Dječja književnost je elementarna umjetnost riječi vezana uz dječji svijet... njezine su čari na drugoj strani, u jednostavnom, kristalno čistom svjetonazoru, u obrisima slobodne i nesputane dječje igre, u nedužnom i naivnom pristupu životnim pojavama, u istraživanju svega što zaokuplja dijete i o čemu ono sanjari, u ocrtavanju totaliteta djetinjstva.” (Diklić i sur., 1996: 6)

Dječja književnost imala je dug put razvitka. U početku su se priče i bajke prenosile usmenim putem, predajom nerijetko zvanom „s koljena na koljeno”. Sve dok se nisu pojavili zapisničari koji su zapisivali te bajke i priče i objavljivali ih. Prvi među njima bio je francuski pisac Charles Perrault i njemačka braća Wilhelm i Jacob znana kao braća Grimm. Oni su bili najpoznatiji pisci, a kako su se bajke prenosile usmenom predajom, a razne obitelji i predaje miješale i prenosile sve šire i šire, tako su se neke bajke i priče znale pojaviti kod dva autora pod istim ili sličnim imenom, primjerice bajku o *Crvenkapici* zapisali su i braća Grimm i Perrault. No, obje verzije *Crvenkapice* znatno se razlikuju po

svom završetku. Nedugo nakon toga pojavili su se pisci koji su pisali tzv. originalne priče i bajke, zapravo bili su kreatori svojih bajki koje do tada nisu postojale. Najpoznatiji pisac i začetnik izvornih bajki bio je Hans Christian Andersen.

S vremenom su se pojavili brojni pisci, a sama književna djela odicala su brojnim razlikama u stilu pisanja i samom žanru. Pa tako danas razlikujemo nekoliko vrsta dječje književnosti. „Osnovne vrste dječje književnosti jesu dječja poezija, priča ili bajka i roman ili pripovijetka o djeci. U dječju književnost ubrajaju se, s pravom ili nepravom, i basne.” (Crnković, 1990: 8) Autori Diklić, Težak i Zalar navode uži i širi smisao podjele dječje književnosti na žanrove. To su u užem smislu: dječja poezija, priče, romani i pripovijetke o djetinjstvu, igrokazi i slikovnice.” U širem smislu, to su: basne, romani i pripovijetke o životinjama (animalistika), pustolovna djela (avanturistika), znanstveno-fantastična djela, historijski romani i pripovijetke, putopisna i biografska djela, stripovi. (Diklić i sur., 1996)

2.1. Romani o djetinjstvu i odrastanju

Romani i pripovijetke o djetinjstvu najčešće će zainteresirati dječji duh te će ih djeca često samostalno tražiti na policama knjižnica i knjižara. Upravo u tim romanima glavni junaci su djeca, a u sam centar radnje stavlja se djetinjstvo.

U romanima o djetinjstvu postoje određene karakteristike, odnosno odrednice koje se često ponavljaju i koje se mogu vrlo lako uočiti u mnogim romanima. Prema autorima Dikliću, Težakovoju i Zalaru to su: družine, avanturistička crta, akcionost, dječja igra, jasnoća i razumljivost kazivanja. Djeca vole društvo pa je tako sama po sebi odrednica *družine* sasvim prirodna u ovim romanima. Djeca ne vole biti sama, a u društvu često smišljaju razne igre, odatle odrednica *dječje igre*. Nerijetko u svojim igrama reproduciraju uloge odraslih – policajca i lopova, liječnika i bolesnika, nogometa, škole i učitelja... Kao što vole pokret tako i sanjare o neobičnim zgodama, uzbudljivim događajima, igranju detektiva, pa tako jedna od odrednica je *avanturistička crta*. To je ono što privlači djecu i razvija njihovu maštu i kreativnost. *Akcionost* opisuje djetetovu prirodnu potrebu za kretanjem. Djeca od dolaska na svijet istražuju svijet oko sebe, prvo u sigurnosti najbližih – krilu svojih roditelja, no ubrzo svoje okruženje istražuju puzanjem, hodanjem, trčanjem,

odlaskom na izlete. (Diklić i sur., 1996) Odrednica akcionosti naglašava djetetov „vječni nemir, neprestanu dinamiku i stalno kretanje” (Diklić i sur., 1996: 152) kao obilježje dječjeg romana. „Iako su u dječjoj literaturi spisateljice brojnije nego u bilo kojoj drugoj vrsti književnosti, ipak su dječaci češće nego djevojčice junaci dječjih realističkih romana.” (Crnković, 1990: 118)

Najpoznatiji autori i tzv. velikani dječjih romana su Mark Twain, Ferenc Molnar, Erich Kästner i Louise May Alcott. Najpoznatiji hrvatski autori zasigurno su Ivana Brlić-Mažuranić, Mato Lovrak i Ivan Kušan.

Prema autorima Crnkoviću i Težakovoju odrednice dječjih romana su: družina, prizori iz dječjeg života, stvarni uvjeti i okolnosti te odnos djece i odraslih. „U njemu su junaci djeca, dječaci i djevojčice i prikazuju se prizori iz dječjeg života u stvarnim uvjetima i okolnostima. Češće su junaci dječaci nego djevojčice jer je pisac, pogotovo u ranijem vremenu, imao slobodnije ruke.” (Crnković i Težak, 2002: 26-27) Djeca junaci u romanima obično imaju oko deset godina i iz različitih su društvenih slojeva i sredina. Kroz dugi period godina, djeca su obično imala nesretne sudbine – siročad, napuštena ili izgubljena djeca, djeca roditelja koji su osiromašili, bolesna djeca... Odnos između djece i odraslih može biti prikazan na razne načine. Djeca mogu biti istaknuti članovi obitelji te kao takvi ravnopravni odraslima. Ponekad odrasli igraju ulogu negativca, ponekad njihove postupke djeca kritiziraju, ponekad su odrasli saveznici djece. (Crnković i Težak, 2002) „Dječji junaci iskazuju u romanu svoje vrijednosti u mišljenju, organizaciji i izvođenju nekakvog pothvata... Pothvat je u dječjem romanu i tematski i izražajno najvažnije i sredstvo i postupak za stvaranje napete radnje i osvajanje čitatelja. Što se dječji junaci u pothvatu više ističu svojom vrijednošću i bravurama, to su simpatičniji čitateljima.” (Crnković i Težak, 2002: 28)

3. FRANCES HODGSON BURNETT

Frances Hodgson Burnett rođena je 24. studenog 1849. godine u Engleskoj, u gradu Manchester. Rođena je u prilično imućnu obitelj u kojoj je otac bio vrlo uspješan trgovac željezom. (Holbrook, 2004; Jukić, 2002) Iako je rođena i odrasla u Engleskoj, za nju nerijetko kažu kako je britansko-američka književnica i spisateljica. Otac joj umire još kad je bila dijete, a obitelj nedugo nakon toga osiromašuje. (Thwaite, 2007)

Slika 1. Frances Hodgson Burnett

Kada je Frances bilo svega šesnaest godina, bila je prisiljena emigrirati u Sjedinjene Američke Države 1865. godine, na sam američki Jug, u Knoxville u državu

Tennessee. Nažalost, ubrzo započinje Američki građanski rat zbog kojeg se situacija drastično mijenja. Društvene situacije i okolnosti rata zavile su brojne obitelji u siromaštvo i neimaštinu, a nisu poštedjele ni obitelj mlade Frances. Kako bi pomogla obitelji u preživljavanju, Frances je započela svoj put pisanja tako što je pisala za novine i na taj način doslovce živjela od pisanja. (Gerzina, 2004; Thwaite 2020; Jukić, 2002) „Nekoliko godina redovito je objavljivala za časopise *Godey's Lady's Book*, *Peterson's Ladies' Magazine*, *Scribner's Monthly* te *Harper's*.”¹ Godine 1873. udala se za dr. Swana Mosesa Burnetta. (Gerzina, 2004)

Svoj prvi književni uspjeh postigla je već sa sedamnaest godina objavivši knjigu *That Lass o' Lowrie's*. Roman je izlazio u dijelovima u časopisu *Scribner's*. Baš poput njenih kratkih priča, ova je knjiga bila kombinacija njenog izvanrednog dara da prikaže realistične detalje u scenama života radničke klase, što je bilo vrlo neuobičajeno za ono vrijeme, i radnje koja su prožimali najromantičniji i neočekivani obrati ikad viđeni i pročitani.² S mužem Swanom Burnettom seli u Washington D. C. (Jukić, 2002)

Tijekom godina popularnost je stekla pišući romantične romane i drame, no najveće književno priznanje donijeli su joj upravo romani za djecu i mlade od kojih su najpoznatiji romani *Mali lord Fauntleroy*, *Tajni vrt* i *Mala princeza*. Sva tri su romana već u trenutku objavljivanja postala bestseleri i samo su oni „nadživjeli svoju autoricu i postali klasici književnosti za djecu i mlade. Nerijetko se opisuju kao kulturni romani koji su već stotinjak godina obavezno štivo mnogih generacija” (Jukić, 2002: 235). Prema knjigama *Mali lord Fauntleroy* i *Tajni vrt* snimljeno je nekoliko filmskih adaptacija koje iznova privlače mnoge naraštaje. Iako su kao i knjige isprva namijenjene najmlađima, djeci rane i predškolske i školske dobi, ne znači da svojoj predivnom pričom, raznim događajima te vrhunskom filmskom produkcijom ne privlače mlade i starije koji još uvijek čuvaju ono „dijete u sebi”.

¹ Frances Hodgson Burnett. Pribavljeno 18.03.2022. sa <https://www.britannica.com/biography/Frances-Hodgson-Burnett>

² Frances Hodgson Burnett. Pribavljeno 18.03.2022. sa <https://www.britannica.com/biography/Frances-Hodgson-Burnett>

Frances Hodgson Burnett godine 1893. objavljuje memoare svoje mladosti poznate pod imenom *The One I Knew Best of All*.³ Objavljuje nekoliko drama, romantičnih romana te kazališnih predložaka. Roman *Mala princeza* objavljen je 1905. godine.

Nakon što je postigla slavu i uspjeh te stekla bogatstvo Frances se s mužem i djetetom vraća u Europu i neko vrijeme boravi u Engleskoj i Francuskoj. No, tu njen trnovit put kroz život ne završava. „Nakon skandaloznog razvoda 1898. godine ponovno se vraća u Ameriku gdje slijedi još jedan razvod braka od muža Stephena Townsenda, smrt starijeg sina i Francesin bijeg u sanatorije. Naposljetku se skrasila na Long Islandu u New Yorku, na predivnom imanju s golemim vrtom” (Jukić, 2002: 235). Upravo joj je taj vrt poslužio kao nadahnuće za *Tajni vrt* kojeg objavljuje 1911. godine. Ovaj roman uvelike ilustrira životnu povijest njegove autorice i mogu se uočiti brojne sličnosti između Frances i glavne junakinje romana Mary Lennox. (Thwaite, 2007)

„Ipak, kao autorica romana koja je sav svoj život provela putujući između Engleske i Sjedinjenih Američkih Država (nekadašnje britanske kolonije), Frances Hodgson Burnett kolonijalni odnos u svome tekstu prikazuje nešto drukčije nego što to obično čini britanski roman 19. stoljeća. Tim inzistiranjem na granici kao uvijek problematičnom susretištu kultura, što ne dopušta jasno razgraničenje onoga što smatramo svojim teritorijem, Frances Hodgson Burnett odmiče se od romana 19. stoljeća i daje naslutiti temu koja će zaokupljati književnost 20. stoljeća.” (Jukić, 2002: 240-241)

Frances Hodgson Burnett umrla je 29. listopada 1924. godine u Americi. Njezin sin objavljuje njenu biografiju 1927. godine pod nazivom *The Romantick Lady*.⁴

³ Frances Hodgson Burnett. Pribavljeno 18.03.2022. sa <https://www.britannica.com/biography/Frances-Hodgson-Burnett>

⁴ Burnett, Frances Eliza – Pribavljeno 9.04.2022. sa <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=10278>

Godina	Naziv književnog djela
1877.	That Lass o' Lowrie's
1879.	Haworth's
1880.	Louisiana
1881.	A Fair Barbarian
1881.	Esmeralda
1883.	Through One Administration
1886.	Little Lord Fauntleroy
1888.	Sara Crewe
1893.	The Lady of Quality
1896.	The One I Knew Best of All
1905.	The Little Princess
1911.	The Secret Garden

Tablica 1. Tablični prikaz objavljenih djela Frances Hodgson Burnett

4. ANALIZA ROMANA FRANCES HODGSON BURNETT

U ovom poglavlju opisuje se književnoteorijska analiza romana autorice Frances Hodgson Burnett. Analiza se opisuje prema sljedećim kriterijima dječjih romana, prema Crnkoviću i Težakovoj (2022). Kriteriji za analizu romana su: *družina* odnosno djeca kao junaci romana, utjecaj prijateljstva na fabulu romana te na likove romana međusobno. Zatim *preokret*. U sva tri romana autorice Hodgson Burnett dolazi do velikih preokreta, odnosno promjena koje utječu na sudbinu likova. Stoga je preokret važan element analize. Sljedeći kriterij je *odnos djece i odraslih*. Iako su romani koji se analiziraju dječji romani, zaista je važan odnos djece i odraslih u romanu, te utjecaj odraslih na djecu, kao i posljedice ponašanja odraslih prema djeci. Stoga je ovo neizostavan element i kriterij književnoteorijske analize romana. Kao završni kriterij opisuje se *primjerenost romana čitateljima*. Opisuju se snažne i emotivne poruke koje nam autorica prikazuje u svojim romanima, koje iako nisu u centru fabule, ne znači da nisu jednako važne i primjerene čitateljima. (Crnković i Težak, 2002)

4.1. Roman *Tajni vrt*

Roman *Tajni vrt* objavljen je 1911. godine. „Kao što je slučaj s čitateljskom poviješću *Tajnog vrta*, i biografija njegove autorice priča je koja se vrti oko traumatičnog prijelaza iz djetinjstva u svijet odraslih, koji usto podrazumijeva mučan prelazak granice između dviju kultura.” (Jukić, 2002: 237) „Zanimljivo je također da čitateljska povijest *Tajnog vrta* uvelike ilustrira životnu povijest njegove autorice.” (Jukić, 2002: 237) Baš kao i glavna junakinja Mary, autorica romana Frances Hodgson Burnett morala je pronaći svoje mjesto pod suncem.

Nerijetko brojni autori uspoređuju Mary i Frances. Obje proživljavaju gubitak najbližih, Mary ostaje bez oba roditelja, dok smrt oca u Francesinu obitelji unosi nemir te zapravo kraj života kakvog je do tad poznavala. Zatim pod ekonomsko-društvenim okolnostima 19. stoljeća postaju figure bez pravog doma. Primorane su preseliti na drugi

kontinent u sasvim nepoznatu zemlju te bivaju smještene kod nepoznatih im ljudi. (Gerzina, 2004) „Prijelaz granice iz djetinjstva u zrelu dob, odrastanje likova u romanima Frances Hodgson Burnett usko povezuje s odnosom s figurom roditelja, koja se istodobno mora i ne smije izgubiti. Kroz interes za tematiku i pripovijedanje o siročadi te složen odnos prema nedostupnoj figuri roditelja možemo lako uočiti vezu između *Tajnog vrta* i viktorijanskog romana iz tog vremena i ulogu siročeta u njihovim fabulama: *Olivera Twista*, *Velikih očekivanja* i mnogih drugih naslova Charlesa Dickensa, *Jane Eyre* Charlotte Brontë i *Orkanskih visova* njene sestre Emily, pa čak i satiričnog romana kakav je *Sajam taštine* Williama Makepeacea Thackerayja.” (Jukić, 2002: 239)

Glavni likovi u romanu *Tajni vrt* su upravo djeca. Glavna junakinja romana je Mary Lennox, a upravo kroz njene oči i promišljanja pratimo fabulu samog djela. Kroz roman upoznajemo i dječake Dickona Sowerbyja i Colina Cravena te sluškinju Marthu Sowerby, koja nije dio družbe, no ipak igra ključnu ulogu u povezivanju oba dječaka s Mary. Osim djece u romanu se spominju i odrasle osobe koje također kroje važan dio sudbine likova i njihovog odrastanja te svaka od njih na svoj osobit način utječe na likove, a to su Marthina i Dickonova majka Susan Sowerby, vrtlar Ben Weatherstaff, služavka vlasnika imanja poznata kao gospođa Madlock te gospodin Craven, Maryn tetak i vlasnik imanja Misselthwaite na kojem se odvija radnja *Tajnog vrta*.

4.1.1. Fabula romana *Tajni vrt*

Glavni lik romana je Mary Lennox, devetogodišnjakinja kojoj u epidemiji kolere u Indiji umiru oba roditelja, a ona ostaje sama i zaboravljena u njihovoj kolonijalnoj vili. Pronađu je britanski vojnici, i tada se ispostavi se da se za suhonjavu, razmaženu i mrzovoljnu Mary nitko ne želi brinuti, pa je brzo otpreme na brod za Englesku. Ondje bi je trebao udomiti njen jedini živući rođak kojega Mary nikad nije upoznala – gospodin Craven, muž njen pokojne tetke. Gospodin Craven, vlasnik imanja Misselthwaite, je mrzovoljan kao i Mary, te opterećen svojom tjelesnom deformacijom. Budući da ga u Engleskoj sve podsjeća na smrt voljene žene, najčešće putuje svijetom. Mary ostaje posve sama na zabačenom i tjeskobnom imanju u vrištinama sjeverne Engleske, a jedino joj je

društvo sluškinja Martha, koja je povremeno posjećuje. Maryn interes na imanju postaje priča o tajnom dijelu vrta, koji je nekad bio vrt njene pokojne tete. Prema priči Marthe, Craven je nakon ženine smrti zaključao vrata njezina ružičnjaka i zakopao ključ, a u njega nitko nije kročio deset godina. U potrazi za tajnim vrtom, Mary pomaže usamljeni crvendać. Crvendać je vodi do hrpice zemlje gdje je skriven ključ, a zatim joj pokazuje i vrata tajnog vrta skrivena bršljanom. Uskoro Mary stječe svog prvog prijatelja i pomagača, dječaka Dickona, sluškinjina brata, koji ima čudesnu moć komunikacije sa životinjama. Dickon Mary poučava životu u vrtu i pomaže joj sijati i plijeviti vrt. Radeći u vrtu, Mary počinje jačati i mijenjati narav. Ipak, Cravenovo imanje skriva još jednu tajnu koju Mary želi razriješiti: iz jedne od silnog broja soba u Cravenovoj kući dopire histeričan plač i vrištanje. Odvaživši se poći tragom plača, Mary u skrovitoj sobi zateče dječaka svoje dobi, Cravenova sina Colina, koji ne izlazi iz kreveta uvjeren da je nepokretan te da mu prijete skoro smrt. Mary saznaje da otac ne viđa sina, osim pokatkad, dok dječak spava, jer ga dijete prejezovito podsjeća na gubitak žene, ali i na vlastitu deformaciju. Mary je prva osoba koja s dječakom počinje razgovarati, te ga smiruje pjevajući mu pjesme koje je njoj pjevala indijska njegovateljica, ili mu pripovijedajući priče o Indiji. Uvjerivši Colina da će se oporaviti bude li vježbao u vrtu svakoga ga dana, potacije ga s Dickonom vodi u tajni vrt njegove majke. Uz pomoć novih prijatelja, Colin staje na noge. (Jukić, 2002) „Roman završava općim ozdravljenjem: Craven se, konačno svladavši nemir, vraća iz inozemstva, nakon što mu je mistični glas poručio da dođe kući; traumatizirana djeca bez roditelja jačaju i postaju cjelovite ličnosti, a nekad zapušteni vrt procvjeta uspostavivši vezu između svijeta živih i svijeta mrtvih.” (Jukić, 2002: 239)

4.1.2. Družina u romanu *Tajni vrt*

Glavna junakinja romana je devetogodišnja djevojčica Mary Lennox. Mary je osebujna djevojčica koja od početka svog života živi u Indiji u kolonijalnoj kući zajedno s ocem i majkom te velikim brojem sluga, sluškinja i njegovateljica. (Hodgson Burnett, 2002) „Imala je maleno mršavo lice, maleno mršavo tijelo, slabašnu svijetlu kosu i zlovoljan izraz. Kosa joj je bila žuta, a i lice joj je bilo žuto jer se bila rodila u Indiji i uvijek bila više-manje bolesna.” (Hodgson Burnett, 2002: 5) „I tako, budući da je bila tako

boležljivo, razdražljivo i nelijepo djetesce, držali su je po strani, a onda, kad je postala boležljiva, razdražljiva i teturava curica – i dalje su je držali po strani.” (Hodgson Burnett, 2002: 5)

Po dolasku u kuću upoznaje služavku Marthu koje će se o njoj brinuti. Martha joj odgovorila na sva pitanja koja je Mary imala, naravno koliko je mogla, znala i ono najvažnije – smjela. Martha joj svakodnevno, uz redovitu brigu o njoj, priča nevjerojatne i zanimljive priče o vrištini i svom bratu, dječaku Dickonu, koji je odrastao na vrištini i kojeg sve životinje poštuju i na neki čudesan način razumiju kao da pripada životinjskom svijetu. Redovito je Mary poticala na tjelesnu aktivnost i boravak na svježem zraku, jer je vjerovala kako će joj to pomoći da vrati boju u lice te da mala Mary izgleda zdravije. Mary s druge strane Marthi priča o Indiji, o slugama te načinu na koji su se ophodili prema njoj. Prilikom jednog takvog razgovora Martha je Mary ispričala priču o tajnom vrtu. Mary je vjerovala kako je čar tog vrta upravo to što ga se drži u tajnosti. Poželjela je vrtlariti i brinuti se za vrt kako bi u potpunosti oživio. Igrajući se u vrtu, sadeći biljke, plijevljenjem, Mary je zapravo počela nesvjesno raditi i na samoj sebi. Po prvi put u njenom životu marila je za nešto, brinula se za nešto i do nečeg joj je bilo stalo. Trudila se čuvati ovaj vrt tajnim, brinula se da netko ni bi otkrio njenu tajnu. Vjerovala je kako je jedan dio čari tog vrta upravo u tome što je to jedna tajna i nitko zapravo, osim nje, ne zna gdje se točno vrt nalazi, iako odrasli znaju kako on postoji. Trudila se što više šaptati u vrtu i biti što tiša kako ju netko preko zidina ne bi čuo. Prije nego je dječacima otkrila istinu, točnije povjerala tajnu, morala se uvjeriti kako im može vjerovati. (Aayes, 2020) Zapravo rad na zapuštenom vrtu možemo povezati s radom na vlastitom „ja”. „Osjetila se nekako *više po mjeri*, premda nije znala zašto.” (Hodgson Burnett, 2002: 56) Mary je čovjek, društveno-socijalno biće te baš kao i svi mi ima žarku želju pripadati. Svi mi želimo pripadati, najčešće nekoj grupi. Po rođenju „pripadamo domovini” u kojoj smo rođeni. Osjećamo pripadnost jer je to zemlja naših predaka, u njoj smo odrasli u kulturi, jeziku i običajima zbog kojih smo takvi kakvi jesmo. Također, imamo potrebu pripadati grupama koje imaju slične ili iste interese kao i mi, to nas veže s njima. Tako je i Mary pronašla svoju grupu kojoj je pripadala, svoju družbu od dva dječaka i nekolicine odraslih prijatelja koji su joj

postali važni. Možda se i većina ljudi osjećala baš kao i Mary da ne pripada, jer ih je možda zadesila slična sudbina – preseljenje u drugi grad ili državu. No, kada pronađu ono mjesto gdje pripadaju, osjećaju sreću, radost i zahvalnost baš kao i Mary.

U tome nije bila sama, imala je pomoć Marthinog brata, Dickona Sowerbyja. Dickon Sowerby je Marthin mlađi brat, dvanaestogodišnji dječak koji je odrastao na poljanama vrištine. Mary je vjerovala kako Dickon uz pomoć čarolije razgovara sa životinjama jer nije mogla pronaći drugo objašnjenje za ovu neobičnu pojavu. On je primjer pravog prijatelja i temelja svakog istinskog prijateljstva. „On je bolji od svih dječaka koje poznajem! – viknula je. – On je... on je baš kao anđeo!” (Hodgson Burnett, 2002: 135) Posebnu povezanost dijeli sa životinjama, a nerijetko za njega kažu da im se čini kao da se međusobno razumiju jer je zaista neobično da životinje iskazuju toliko povjerenje prema ljudskom biću. „Tol’ko već dugo živim s njima u vriš’ni. Nekad mi s’ učini, možda sam ja ’tica, il lis’ca, zec il vjever’ca, a možda i neka buba, ne znam.” (Hodgson Burnett, 2002: 79) Njegovi vjerni pratitelji su životinje i konjić zvan Skok, lisica Kapetan, vrana Gara te vjeverice Orah i Ljuska, kasnije se toj družbi priključi i malo napušteno janje.

„Snažni zapusi oštra, svježja vjetra koji je puhao iznad vrieska punili su njezina pluća nečime što je bilo dobro za cijelo njezino sitno tijelo, crvenili joj obraze i širili tmurne oči, a da svega toga nije ni bila svjesna.” (Hodgson Burnett, 2002: 37) Posluga, Martha i gospođa Madlock prvenstveno primjećuju promjene u njenom licu, njenoj kosi te povećanom željom za tjelesnom aktivnošću i izražavanjem gladi. „Zrak iz vrišt’ne ti j’ pomog'o – rekla je Martha. - Nis’ više onako žuta i onako mršava. Ni kosa t’ nije onako jadna. Sad i u njoj ima malo života pa j’ počela trčat'.” (Hodgson Burnett, 2002: 122) „Znala je samo da izgleda *drukčije*, da ima mnogo više kose i da vrlo brzo raste. Ali sjetivši se užitka s kojim je nekoć promatrala svoju *Memsahib*, bilo joj je drago čuti da bi joj jednog dana mogla biti nalik.” (Hodgson Burnett, 2002: 130) Mary je počela izražavati zahvalnost drugima oko sebe, sljedeći primjer Marthe i Dickona. Zanimala se za brigu o vrtu, skrivala je tajnu, no upitala bi vrtlara Bena što su to lukovice, kako znati je su li

zdrave ili usahle, kako se obrađuju ruže i sl. Dopustila je Dickonu da joj pomogne i pokaže kako da rabi alat, kako da prepozna žive ruže i pomogne im da opet ožive. Zapravo i u tome vidimo njeno odrastanje i promjenu. Od neuglednog, razmaženog djeteta počela je mariti za druge, biti ljubazna i požrtvovna, a u svemu tome pomogao joj je tajni vrt. „Sve je više voljela vrt, baš kao što je zavoljela crvendaća, Dickona i Martinu majku.” „Dickon – rekla je Mary. – Ti si dobar baš kao što je Martha i rekla. Sviđaš mi se i ti si sad već peti. Nikad nisam mislila da ću voljeti pet osoba” (Hodgson Burnett, 2002: 88) Mary počinje voljeti osobe, smatrati ih prijateljima i zapravo mari za njih i njihovu dobrobit.

Upravo tada, u procesu svoje promjene upoznaje još jednog dječaka. Posljednji i jednako važan član njihovog kruga prijateljstva postao je Colin Craven. Mary bi tijekom kišnih dana i tjedana, umjesto boravka u vrtu znatiželju tražila u otkrivanju tajni koje je skrivala kuća njenog tetka Archibalda Cravena. „Odmah se sjetila onih stotinjak soba sa zatvorenim vratima. Upitala se jesu li zaista zaključane i što bi mogla u njima naći ako zaviri u neku od njih. Zar ih je zaista stotinjak? Zašto ne bi otišla i pokušala prebrojiti vrata?” (Hodgson Burnett, 2002: 45) Tako je u nekoliko navrata tijekom lutanja po kući, začula neobičan plač. Gospođa Madlock i Martha odbijale su joj odgovoriti na pitanja o plaču ili bi joj vješto skrenule pozornost s prave istine. Bila je ustrajna dok nije otkrila istinu, u sobi iz koje je dopirao plač koji je pomalo jezivo odjekivao hodnicima, otkrila je malog desetogodišnjeg dječaka zvanog Colin Craven koji je ležao u krevetu. Bila je to još jedna tajna koju su svi skrivali od nje. „Ja sam uvijek ovakav, bolestan pa moram ležati. Ni otac mi ne dopušta da razgovaram s ljudima. Slugama nije dopušteno da razgovaraju o meni. Ako poživim, mogao bih biti grbavac, ali neću poživjeti. Otac mrzi i pomisao da bih mogao biti nalik njega.” (Hodgson Burnett, 2002: 103)

Sluškinja i sestra Dickona, Martha, nije službena članica družine *Tajnog vrta*. No, ona je također dijete koje radi na imanju kako bi pomogla majci Sowerby prehraniti svoju veliku obitelj. Martha je izrazito važan lik u romanu. Upravo ona je pomogla Mary, svojim ponašanjem i pričama o domu, majci i Dickonu, da postane bolja i ljubaznija osoba. Također, pomogla je u prijateljstvu Mary i Colina. Službeno je bila Colinova sluškinja te

kao takva njihov posrednik u tajnim druženjima. Pomogla je Colinu i Mary da se viđaju, a da to nitko on posluge ne otkrije, pazila je da ih ne uhvate, posebno gospođa Madlock.

Nakon prvog susreta s Mary, Colin bi često tražio od Marthe da ju dovede njemu u sobu. Ona bi mu pričala priče o Indiji, pjevala mu uspavanke svoje indijske sluškinje Aye, no ipak najdraže od svega bile su mu priče o tajnom vrtu. Mary nije znala može li mu vjerovati, pa se tijekom priča o tajnom vrtu pretvarala kako ga ona zamišlja da bi izgledao iako mu je zapravo opisivala točan izgled vrta u najsitniji detalj. Colin je mrzio svjež zrak i boravak vani, nerijetko bi imao histerične ispade čim bi se zatekao van svoje sobe i kreveta. No, bilo je nešto tajanstveno u pričama o tajnom vrtu i Mary mu je probudila dječju maštu koja je sve te godine bila zakopana tako duboko u njegovom srcu. U dogovoru s Dickonom uspjeli su ostvariti svoj plan da Colina dovedu u tajni vrt i ondje provode dane, a pomoglo im je i to što su sluge bezpogovorno morale slušati Colina pa su bez pitanja prihvatili naredbu da ih ne smiju pratiti niti ih ometati u šetnjama kroz vrt. „Nikada nikomu, osim Mary, nije rekao da većina tih njegovih napada bijesa, kako ih zovu, potječe od toga histeričnoga, skrivenog straha.” (Hodgson Burnett, 2002: 138) Mary je to ražalostilo.

Boravak vani, druženje s Mary i Dickonom, tajni vrt te vrijeme koje su provodili zajedno u pozadini gradeći svoje prijateljstvo utjecalo je pozitivno na Colina. Počeo se mijenjati. Baš kao i Mary nije mario ni za koga u svom životu, i za to ga se ne može kriviti, no ipak počeo je mariti za Mary i Dickona. Također, mijenjalo se i njegovo lice, tijelo i duh koji je jačao u ovom nekad slabašnom dječaku. Sve manje je ležao, češće je uspravno sjedio, čak se pokušao i sam kretati, smijući se s Mary (Hodgson Burnett, 2002). Sve više je vjerovao u svoje izlječenje „Ozdravit ću! Ozdravit ću! – povikao je. – Mary! Dickon! Ozdravit ću! I živjet ću zauvijek!” (Hodgson Burnett, 2002 :169) Njegov do sad slabašan duh jačao je. A najveće čudo od svih bilo je što je baš u tajnom vrtu prohodao i po prvi put stao samostalno nakon godina i godina ležanja, vjerovao je u svoje riječi te snagu i potporu prijatelja.

Dani u vrtu bili su od toga trena ispunjeni vježbama za jačanje mišića, redovitim hodanjem u maloj povorci, brigom o vrtu, plijevljenjem, kopanjem uvijek popraćeni smijehom i veseljem. Colin je vjerovao u moć koju riječi imaju, vjerovao je da uzastopnim ponavljanjem riječi i pozitivnih misli o hodanju i ozravljenju da će se to i jednog dana dogoditi. Istina je da je uspio u tome, a to je pripisao čaroliji i vjerovao je da ta ista čarolija može pomoći svima, samo uz pozitivne rečenice bez pesimističnih misli. (Hodgson Burnett, 2002) „Voštana boja je nestala s Colinova lica i počela je probijati rumen; prekrasne oči bile su mu bistre, a šupljine oko njih, u obrazima i sljepoočnicama su se ispunile. Nekoć tamni i teški uvojci, sad su izgledali kao da živahno poskakuju s čela, mekani i topli od života.” (Hodgson Burnett, 2002: 203) Družina je vjerovala u Colinovo ozdravljenje, a njihova pomoć, dobrotu i ustrajnost u tome, pomogli su Colinu da to postane i stvarnost. Colin je u vrtu, uz potporu prijatelja, zaista prohodao i ozdravio.

4.1.3. Preokreti u romanu *Tajni vrt*

U Indiji je izbila epidemija kolere, brojne sluge su ili napustile mjesto ili umrle u agoniji bolesti. Mary je nekoliko dana ostala prepuštena samoj sebi, kao i obično, ali ovog puta bez njegovateljice Aye. Gotovo čitavog dana nitko nije ni jednom zapitao za nju, sve dok ju ujutro nisu pronašli engleski časnici, a Mary je na taj čudan i iznenadni način „saznala da je ostala bez oca i majke: umrli su i odneseni u noći” (Hodgson Burnett, 2002: 10), te je ona ostala sama i zaboravljena. Malu Mary privremeno je na smještaj uzeo engleski svećenik, koji je osim nje brinuo za petero djece. Djeca su se neprekidno svađala, otimala si igračke, a Mary je uz to mrzila njihovo neuredno boravište i bila toliko odbojna prema njima da se više nisu htjeli igrati s njom. Također, osmislili su pogrdni nadimak za nju „gospođica Mary nije po mjeri”. Isprva su je tako nazivali samo kad nije bila u blizini, no uskoro bi se smijali i tako joj se obraćali. Mary se počela osjećati usamljenom po prvi puta je prepoznala taj osjećaj, inače u Indiji bi barem njena Aya bila s njom, no ovdje u tuđim kućama počela se pitati kako je moguće da nikome nije pripadala. Shvatila je kako nikome nije pripadala čak i kada su joj njena majka i otac bili živi. Istina je ta da je imala sve što je poželjela, igračke, hranu, odjeću i mogla je raditi što god je poželjela, ali je

zapravo nitko nije primjećivao niti mario za nju. „Nikada se nije naučila tražiti dopuštenje i ništa joj nije značio neki autoritet.” (Hodgson Burnett, 2002: 45)

Jedini Maryn živići rod bio je njen tetak Archibald Craven koji je živio u Engleskoj u Yorkshireu na imanju zvanom Misselthwaite. Uskoro je Archibaldova služavka gospođa Madlock došla po nju da je brodom odvede u Englesku po nalogu tetka. Niti ona, kao i svi drugi, nije imala prelijepo mišljenje o djevojčici Mary. „No dakle! Pa to je neugledan curičak”- rekla je. – A mi smo čuli da joj je majka bila ljepotica. Nije baš puno te ljepote prešlo na nju, zar ne, gospođo?” (Hodgson Burnett, 2002: 13). Imanje Misselthwaite nalazilo se izvan grada bilo je okruženo mjestom zvanom vriština. Mary se na prvu ta vriština nimalo nije svidjela. „Premda je kiša prestala, vjetar je hućao i zviždao izvijajući čudne šumove. Put se dizao i spuštao i kočija je nekoliko puta prešla preko malenih mostova ispod kojih su tekle brze i bučne bujice. Mary se činilo da putu nema kraja i da je golema, tmurna vriština nalik na prostran, crn ocean kojim se prolazi uskim trakom kopna.” (Hodgson Burnett, 2002: 21)

Sljedeći preokret u romanu *Tajni vrt* započeo je pričom jednog kišnog dana. Martha je pojasnila Mary, kako je njen tetak Archibald Craven jednom bio oženjen ljepoticom i gospodaricom ovog imanja. Dvoje je živjelo u skladu i ljubavi, sve dok prije desetak godina imanje nije zadesila strašna tragedija. Tako je Martha pokrenula priču o jednom vrtu koji je povezan s tragedijom. „Jedan od vrtova j' zaključan. Ni'ko u njem' nije bijo već deset god'na. Gos'n Craven je naredio da s' zatvori vrt kad mu j' žena naglo umrla. Nikom ne da unutra. To j' bijo njezin vrt. Zaključo j' vrata, iskop'oru i zakop'o ključ.” (Hodgson Burnett, 2002: 29). Mary je tada proradila dječja znatiželja. Naumila je kako će pronaći taj vrt jer ju zanimalo kako on izgleda, je li još uvijek živ ili je uvenuo nakon 10 godina zapuštenosti. Poželjela se igrati u tom vrtu.

Crvendaću vrtlara Bena se svidjela Mary, a upravo joj je on pokazao puteljak na kojem je pronašla ono što je tražila po pričama Marthe. Sljedećeg dana nakon prvog susreta i upoznavanja s crvendaćem igrajući se u vrtu, uskliknula je: „Ti se mene ipak

sjećaš! – viknula je. – Sjećaš se! Ti si najljepši stvor na svijetu!” (Hodgson Burnett, 2002: 53) Crvendać je odletio malo dalje na cvjetnu gredicu koja je naizgled izgledala pusta i krenuo je tražiti crvića i napravio duboku rupu, a nešto je privuklo Maryn pogled. „Ugledala je nešto poluzakopano u onoj iskopanoj zemlji. Izgledalo je kao prsten od zahrđala željeza ili bronce, a kad je crvendać odletio na obližnje stablo, pružila je ruku i dohvatila taj prsten; međutim, bilo je to nešto veće od prstena; bio je to stari ključ koji je izgledao kao da je već dugo bio zakopan. – Možda je zakopan već punih deset godina – rekla je šaptom. – Možda je to ključ od vrta.” (Hodgson Burnett, 2002: 55) I doista bio je to ključ tajnog vrta. Dan nakon ponovno je srela crvendaća, a za njega je imala jednu molbu. „Jučer si mi pokazao gdje je ključ – rekla je. – Danas mi trebaš pokazati vrata; samo ne vjerujem da znaš gdje su!” (Hodgson Burnett, 2002: 61) I doista crvendać joj je ukazao na još jedno mjesto i pokazao joj put. „Jedan od laganih zapuha vjetra okomio se niza stazu, a opet, bio je nešto jači od ostalih toga dana. Mary se približila crvendaću; odjednom je zapuh vjetra odmaknuo neke od ovješanih grana bršljana i ona je u tom trenutku skočila prema njima i uhvatila ih rukom. To je učinila jer je spazila nešto ispod njih – okruglu ručicu zaklonjenu lišćem koje je visjelo preko nje. To je bila ručica od vrata.” (Hodgson Burnett, 2002: 61)

Ulazak u tajni vrt autorica opisuje na sljedeći način: „Potom je duboko udahnula, pogledala iza sebe niz dugačku stazu da vidi dolazi li tko.... a onda je odmaknula zanjihanu zavjesu od bršljana i gurnula vrata koja su se otvorila polako...zatvorila ih je za sobom” (Hodgson Burnett, 2002: 63) „Bilo je to najdivnije i najtajanstvenije mjesto koje se moglo zamisliti. Visoki zidovi koji su ga zatvarali bili su prekriveni golim granama ruža penjačica, tako gustim da su bili potpuno prepleteni... Tlo je bilo prekriveno smečkastom zimskom travom iz koje je stršilo grmlje... u vrtu je bilo i drugih stabala, a najčudnije i najljepše na tome mjestu bile su ruže penjačice koje su se popele do stabala ovivši oko njih dugačke izdanke i stvorivši lagane, pomične zavjese, koje su se gdjgdje međusobno povezale... Upravo je zbog toga neprozirnog spleta izdanaka od stabla do stabla čitavo mjesto bilo tako tajanstveno.” (Hodgson Burnett, 2002: 63)

4.1.4. Odnos djece i odraslih u romanu *Tajni vrt*

Mary nije imala blizak odnos s roditeljima. Otac joj je bio službenik engleske uprave, uvijek zaposlen i uvijek bolestan, a majka izuzetna ljepotica koja je živjela samo za zabave i druženja s veselim ljudima (Hodgson Burnett, 2002). Majku su nazivali *memsahib*, a uz svoje zabave nije previše obraćala pažnju na svoju djevojčicu. Majka je zapravo bila krasotica koja nije odgajala svoje dijete niti je imalo brinula za nju, njene osjećaje ili njeno odrastanje i odgajanje. Upravo zbog toga nije iznenađujuće što je Mary izgledom bila „najneljubaznije dijete koje su ikada vidjeli.” (Hodgson Burnett, 2002: 5) Brigu o Mary odmah po rođenju preuzela je tamnopusata njegovateljica Aya te ostale domorodačke sluge koje su se pokoravale Mary bez zabrana jer ju nisu htjeli naljutiti ili rasplakati kako se majka *memsahib* ne bi uzrujavala kćerinim plačem. Mary je upravo zbog toga jer joj je sve bilo tolerirano i dopušteno ubrzo postala mala tiranka koja je mogla raditi što je god poželjela, a prema ljudima se odnosila s najmanjom mogućom dozom ljudskosti i pristojnosti. Sluge bi nerijetko nazivala svinjama što je tada bio najzlobniji naziv za osobu u Indiji. Jedina osoba za koju je Mary donekle marila bila je njena njegovateljica Aya, iako ni s njom nije ljubazno postupala. „Indijskim slugama se zapovijedilo da nešto učine, nisu ih ništa pitali. Nije bio običaj da im se kaže *molim* ili *hvala* i Mary bi uvijek svoju Ayu pljusnula po licu kad bi bila ljuta.” (Burnett, 2002: 24)

Dolaskom na imanje Misselthwaite, Mary je početne dane provodila u istraživanju okućnice i vrtova koji su ga okruživali. Ubrzo se upoznala i s Benom Weatherstaffom, vrtlarom koji bi obraćao pažnju na nju ovisno o raspoloženju toga dana. Svidjelo joj se kako ima neobičnog prijatelja, malog crvendaća koji bi često skakutao po zidiću i drveću vrta i okućnice, za kojeg je Ben smatrao kako vrlo dobro razumije ljude i prepoznaje dobrotu u ljudima. „Voli on slušati kad ljudi pričaju o njemu. Uvijek dođe gledati kad nešto sadim. Zna on sve stvari o kojima gosćin Craven nema pojma. On t' je glavni vrtlar, eto t' je on.” (Hodgson Burnett, 2002 :33) Često je susretala Bena i pričala s njim koliko god je mogla jer je njihov razgovor nerijetko ovisio o Benovom raspoloženju. Nakon što je pronašla vrt, bila je uvjerenjena kako mu ne može povjeriti tajnu, ipak on je bio odrasla osoba

a ne dijete njenih godina. Ipak htjela je saznati što je više mogla informacija o temi kako se brinuti o vrtu. Vrlo je domišljato postavljala pitanja Benu – što su to lukovice, kako znati je su li zdrave ili usahle, kako se obrađuju ruže i sl. Vrtlar Ben je uhvatio djecu u tajnom vrtu. Isprva je bio ljut, no obećao je da će čuvati njihovu tajnu. Također je u mislima bodrio Colina da ozdravi, želio mu je samo sve najbolje. Ben je djeci pojasnio kako je poznao Colinovu majku te kako ga je ona zamolila da uvijek brine o njenom vrtu, poznatom kao tajni vrt. Nakon njene smrti, njen muž je svima zabranio ulazak u vrt. No kako je Ben uvijek slušao gospodaricu te kako je njena molba bila prva, oglušio se na Archibaldovu zapovijed. Narednih 8 godina brinuo je o vrtu, a posljednje dvije pogoršala u mu se reuma. Bio je sretan što su njegov posao sada preuzela djeca koja vole vrt i uživaju u njegovim čarima jednako kao što je to činila i gospodarica - Colinova majka dok je bila živa. (Hodgson Burnett, 2002)

Martha je pojasnila Mary, kako gospodar imanja, njen tetak, često izbiva na putovanjima po svijetu, a kada je ovdje na imanju - ne voli da ga se ometa. Ljudi često za njega kažu kako je mrzovoljan, grbav čovjek koji tuguje. Mary se samo jednom susrela s tetkom. No, na njegovom licu i po načinu govora mogla je primijetiti kako je to čovjek koji je prošao puno toga u životu. Na njemu se lako mogla vidjeti težina nevolje i gubitka koja ga je zadesila. Bio je umoran i usamljen čovjek, pun briga, a jedini način nošenja s boli bio mu je odlazak na putovanja po svijetu kroz proljeće i ljeto kako ne bi morao gledati ljepotu vrta koji je njegova žena voljela te kako ga to ne bi dodatno rastužilo svoje vrijeme na imanju Misselthwaite provodio je samo u jesen i zimi. No to nije promijenilo njegovo srce, bio je ljubazan prema Mary i bio je voljan ispuniti joj jedinu molbu koju je imala. Zatražila je od njega samo komadić zemlje, zemlje koju nitko ne obrađuje i koja nikome neće smetati ako bi ju ona krenula obrađivati i mariti za nju. Pretpostavio je kako se radi o kutku okućnice u kojem će malo dijete, Mary, posaditi par grmića ili cvjetića. Archibaldu ni na kraj pameti nije bila poveznica te male zemlje s tajnim vrtom njegove pokojne žene.

Dickona su odrasli poznavali kao dječaka koji je odrastao na poljanama vrištine te je na neki čudan način bio dio te vrištine. Vriština bez njega jednostavno ne bi bila jednaka „A njega svi poznaju. Dickon luda po svud. Znaju ga kup'ne i grmovi vr'jeska. Kladim se da mu i lis'ce pokazuju svoje mlade, a ni ševe ne kriju svoja gn'jezda od njeg.” (Hodgson Burnett, 2002: 35) Bio je dobar dječak o kojem nitko nije imao ni trunku lošeg mišljenja. „Dickon je dečko kojem bih povjerio i tek rođeno dijete.” (Hodgson Burnett, 2002: 166) Mary je obožavala slušati priče o Dickonu, veselila se upoznati ga i bila bi oduševljena svakim njegovim susretom i pomoći koju joj je pružio. „To s Dickonom, baš kao što je i Mary vjerovala, bila je neka vrsta čarolije. Čim je gospodin Roach čuo njegovo ime, blago se nasmiješio. – No taj bi se jednako udomaćio u Buckinghamskoj palači, baš kao i na dnu ugljenokopa – rekao je. – A opet, ne radi se o bezobraznosti. On je jednostavno dobar dečko.” (Hodgson Burnett, 2002: 163)

Unutar nekoliko mjeseci, Martha, gospođa Madlock, ali i ostale sluge imanja primjećuju promjenu kod Mary i to na bolje. „Trčala je po vjetru dok joj se krv nije ugrijala; osjetila je zdravu glad po prvi put u životu; također, otkrila je što znači žaliti za nekim. Odrastala je.” (Hodgson Burnett, 2002:42) Štoviše, primijetili su njenu ljubaznost, pa je čak i gospođa Madlock, isprva gruba žena, postupala drukčije s Mary. Ključan trenutak u tome, bilo je to što je Mary smirila Colina Cravena tijekom jednog od njegovih brojnih histeričnih ispada i vrištanja. Mary je uspjela učiniti ono što niti jedna odrasla osoba prije nje nije uspjela. Time je porasla u očima posluge i gospođe Madlock, pa se ona nije toliko protivila zahtjevu da Dickon i Mary odvedu Colina na svjež zrak u kolicima.

Iako je Archibald slugama zabranio da pričaju o Colinovom stanju, bolesti i vjerojatoj smrti, ne znači da sluge nisu potajice iza gospodarevih leđa razgovarale o malom Colinu. „Svi koj' znadu gospod'na Cravena, znadu da imade momč'ća koj' je ko neki bogalj, a znadu i to da gospod'n Craven ne voli da s' o njem priča.” (Hodgson Burnett, 2002: 128) Najtužnije od svega je što bi ih on čuo, a to je sve utjecalo na njega, njegovu psihu i gasilo mu je želju za životom, za koji se tvrdilo da će ionako biti jako

kratak. „Svi mi žele ugoditi – rekao je nezainteresirano – kad se naljutim, onda sam još bolesniji. Ionako nitko ne vjeruje da ću dovoljno dugo živjeti da odrastem. ” (Hodgson Burnett, 2002 :105) „A želiš li živjeti? – propitkivala je Mary. – Ne – odvratio je mrzovoljno i nekako umorno. – Ali ne želim ni umrijeti. Kad se osjetim bolesnim, legnem ovdje, razmišljam o tome i samo plačem.” (Hodgson Burnett, 2002: 106) Dječak ni za kog nije mario niti nikog nije volio, ali Mary je imala ono nešto što mu se sviđjelo. Vlastiti otac bi Colina posjećivao samo kad bi spavao. „Ima on iste oči kao i mati mu, al’ kažu, njezine su uv’jek bile nasm’jane – rekao je Dickon. – Kažu da ga gospod’n Craven ne more gledat budnog baš zbog ti’ očiju koje su iste kao majč’ne, a opet mu j’ lice drukčije jer je jadno.” (Hodgson Burnett,2002: 129)

Tijekom očevog putovanja, u snovima mu se javio nepoznat glas koji mu je nagovijestio da se vrati kući na imanje da ga ondje netko očekuje, a ujedno je osjetio spokoj na drugom kraju svijeta kada je Colin uskliknuo „Ozdravit ću!” Po povratku kući dočekao ga je nasmiješen i zdrav dječak, oboje vedri napokon postaju prava obitelj koja se oslanja na svoje najbliže, a ne da se odvaja od njih, oslanjajući se jedni na druge kako u radosnim tako i u žalosnim trenucima. (Hodgson Burnett, 2002)

4.1.5. Primjerenost romana *Tajni vrt*

Najvažnija poruka ove priče je „središnja metafora – figura zapuštenog vrta. Čije je obrađivanje analogno radu na vlastitome *ja*.” (Jukić, 2002: 239)

No, u djelu se spominju brojne poruke koje možda nisu u središtu pozornosti kao naši glavni likovi te njihove promjene i odrastanje u bolje osobe, no to ne znači da nisu jednako važne. Jedna takva poruka, koju zasigurno možemo primijeniti čak i na svoj život, je usporedba naranče i života.

„Kad sam išla u školu, naša nam j’ uč’telj’ca rekla da j’ sv’jet napravljen ko naranča. Svakom prip’da samo poneka kriška, a ima vremena kad nema ni dovoljno kriški. Al’ nemojte ni pomislit, i to nitko od vas, da j’ vaša c’jela naranča jer ćete s’vatit da ste pogr’ješ’li, i to tek nakon dobrih udaraca. – rekla je Susan.” (Hodgson Burnett, 2002: 155)

„No jedno je sigurno – rekla je gospođa Madlock. – Ako poživi (Colin) i ta mala Indijka ostane ovdje, sigurna sam da će ga ona poučiti da mu ne pripada cijela naranča, kako bi rekla Susan Sowerby. A onda će on shvatiti koliko je velika njegova kriška.” (Hodgson Burnett, 2002: 164) Iz ovog ulomka vidljiv je Maryn pozitivan utjecaj na Colina. Mijenjajući sebe počela je mijenjati i njega baš kao što je Dickon te priče o njemu utjecale na nju i njenu promjenu. Na neki način možemo reći kao se dobrota širi dalje, osoba primijeti dobrotu, odluči se promijeniti te na kraju dobrotom utječe na druge. Mary je nesvjesno shvatila kako se ipak ljubaznost isplati te kako razmaženošću, vikanjem i vrijeđanjem čovjek ne može postići puno u životu. U životu ne možemo dobiti sve što poželimo, poput cijele naranče. Mi možemo dobiti samo mali komadić i uzeti dio koji pripada nama - veličina naše kriške, neki to upoznaju na teži način pa se često „opeku u životu” ili u slučaju naranče pronađu koštice i koru koje nisu jestive. (Hodgson Burnett, 2002)

Sljedeća pozitivna poruka *Tajnog vrta* bila bi čarolija. „Naravno, u svijetu mora biti mnogih čarolija – mudro je zaključio jednog dana – ali ljudi ih ne znaju prepoznati i ne znaju se njima koristiti. Možda je za početak dovoljno govoriti da će se zbiti lijepe stvari pa se onda one i dogode.” (Hodgson Burnett, 2002: 187) „Uvjeren sam da u svemu ima neke čarolije, samo što mi nemamo dovoljno izoštrena osjetila da bismo je prepoznali i nekako iskoristili.” (Hodgson Burnett, 2002: 188) „Kad sam se prvi put pokušao osoviti na noge, Mary je samoj sebi neprestance ponavljala: „Ti to možeš! Ti to možeš!” - i mogao sam. Naravno, i sam sam se morao potruditi, ali njezina mi je čarolija pomogla, baš kao i Dickonova. Svakog jutra i večeri, a često i danju, neprekidno ću ponavljati: „Čarolija je u meni!” (Hodgson Burnett, 2002: 189) Zapravo ovdje se radi o snazi i moći koju imaju riječi. Riječi nas jednako mogu povrijediti kao i udarac šakom ili nas podići, u tome nema sumnje. Colin je dijete koje je godinama slušalo kako potajice svi o njemu govore kako će ubrzo umrijeti, kako mu nema spasa, a ukoliko se i desi čudo pa poživi bit će grbavac. Što znači da ponovno od života, po riječima sluga, nema života ni koristi. Ne možemo ga kriviti što nije vidio smisao života i življenja, što nije imao motivacije ni volje. Vjerovao je riječima sluga i služavki kako neće još dugo živjeti. No, kada je upoznao Mary, a kasnije

i Dickona, uvidio je da ipak život nije tako siv. Pronašao je prijatelje koji su ga ojačali, koji ga nisu omalovažavali, nazivali grbavcem, nego su vjerovali u njega i njegovu snagu govoreći mu: „Ti to možeš.“ Najvažnije od svega je bilo što su vjerovali u sve riječi koje su mu govorili kako će zasigurno moći kopati i pomagati im u svakodnevnoj brizi za tajni vrt, a to mu je dalo snagu. Riječi, njihova moć ponavljanja i vjere u njih bila je upravo ta čarolija o kojoj djeca govore. Pozitivne misli, osjećaji i riječi ispunjavaju nas voljom, dobrotom i posebnim duhom kojim zračimo, a to onda i drugi u nama i oko nas vide, te tako možemo pozitivno utjecati na druge. Upravo su pozitivne misli, vjera prijatelja i snaga prijateljstva pomogle Colinu. Stoga je prijateljstvo i vjera u druge još jedna mala ali tako snažna poruka kada govorimo o primjerenosti ovog djela mladim suvremenim čitateljima.

Na kraju nam ostaje nesebičnost, plemenitost i malo majčine ljubavi. Susan Sowerby majka je dvanaestero djece, među kojima su i Martha i Dickon. Ova obitelj je velika, ali živi skromno. Majka se trudi koliko god je u njenoj moći da trbuščići njene dječice ne bi često bili prazni, čak i Martha svu svoju zaradu nosi kući kako bi što više pomogla obitelji. Dickon je zaslužan za vrt oko kuće u kojem raste najkvalitetnije povrće i voće. Obitelj nema oca, ali uz majku i njenu veliku ljubav i nesebičnost žive životom koji možda nije ispunjen materijalnim stvarima i možda ne mogu dobiti sve što požele, ali su bogati. Imaju jedni druge, bezbrižno djetinjstvo, sreću i veselje. „U *Tajnom vrtu*, Maryno pravo nasljedstvo je u konačnici ona sama i prirodni svijet, sposobnost da govori istinu drugima i da joj se to uzvrat – da živi punim životom i tijela i mašte.“ (Clark, 2011) Susan Sowerby u svoje majčinsko krilo primila je i dva siročića Mary Lennox te Colina Cravena. Priče Marthe i Dickona o majci Mary i Colinu toliko su se svidjele da su i njoj odlučili otkriti tajnu jer su dobro znali kako će ju čuvati, jer ipak to je bila tajna koja nije naštetila nikome. Mary Lennox, potaknuta predivnim i zanimljivim pričama o Dickonu, Marthinoj i Dickonovoj majci, spoznala je kako se u životu ne isplati biti razmažen i bezobrazan. Promijenila se i s vremenom je shvatila kako se ponašala, dakle prepoznala je svoje ponašanje u prošlosti, znala je kako joj to ponašanje kod drugih smeta – početna neljubaznost, histerija i razmaženost Colina, povremena neljubaznost Bena Weatherstaffa,

i priznala je samoj sebi kako se i ona tako ponašala u Indiji i po svom dolasku na imanje Misselthwaite. (Mangan, 2020) Uz podršku drugih promijenila se i trudila se biti boljom osobom prema sebi i naravno prema drugima. Majka Susan bi redovito po Dickonu slala hrane za ručak tijekom boravka i napornog rada u tajnom vrtu. Bila je to jedna skladna, siromašna obitelj koja nije imala puno, ali je svoje posljednje zalogaje i sve ono što su imali, dijelila s djecom koja su mogla imati svu hranu ovog svijeta i sve igračke ovog svijeta. Poruka je to o nesebičnosti, velikodušnosti i plemenitosti. (Edemariam, 2020)

4.2. Roman *Mali lord Fauntleroy*

Mali lord Fauntleroy roman je o djetinjstvu objavljen 1886. godine. Roman je isprva izlazio u nekoliko nastavaka u časopisu *St. Nicholas*. Dvije godine nakon objavljivanja knjige, autorica je djelo i fabulu priče prilagodila kazališnoj predstavi. (Težak, 2010; Gerzina, 2019) Brojni autori smatraju kako je lik malog lorda Fauntleroya nadahnut Vivianom, sinom autorice djela Frances Hodgson Burnett.

Zanimljivost ovog djela je „odnos Cedrica prema djedu koji nas asocira na odnos jednog drugog djeteta i djeda iz isto tako klasičnog djela dječje književnosti. Riječ je o maloj Heidi i njezinom mrgodnom djedu koji su potekli iz pera švicarske spisateljice Johanne Spyri. U oba djela dječji lik oblikovan je kao anđeosko biće koje blagotvorno djeluje na sve oko sebe pa tako svojom plemenitom snagom otopi i krutu ljušturu starca kojega nitko nije volio.” (Težak, 2010: 196)

Glavni likovi u knjizi su Cedric Errol, njegova majka gospođa Errol, Cedricov djed grof od Dorrincourta, gospodin Hobbs te Dick Tripton, a kasnije Minna i njen sin Tom.

4.2.1. Fabula romana *Mali lord Fauntleroy*

Nakon očeve smrti dječak Cedric Errol živi s majkom u New Yorku. Vrlo je pristojan, ljubazan i dobar dječak prema svima koji ga upoznaju. Iznenada saznaje da je potomak engleskog grofa. Istrgnut iz američkog skromnog doma prožetog demokratskim

ozračjem gdje se družio s vlasnikom male trgovine i čistačem cipela, Cedric biva odveden na raskošni djedov posjed u aristokratsko okružje Engleske. Cedric i tamo iskazuje svoju dobru narav u ophođenju sa slugama i zemljoradnicima. Kao suprotnost svome oholom, sebičnom i bezosjećajnom djedu, dobroćudan, osjećajan i ljubazan Cedric vrlo brzo stječe simpatije svih mještana. Neočekivana pojava suparnika čija majka potražuje svoja prava dovodi priču do vrhunca napetosti. Pomoću svojih prijatelja mali lord otkriva pravu istinu. (Težak, 2010)

4.2.2. Družina u romanu *Mali lord Fauntleroy*

Glavni junak ove priče je sedmogodišnji dječak Cedric Errol. Odrastao je u Sjedinjenim Američkim državama u New Yorku. „Prema njemu su se uvijek odnosili s mnogo ljubavi, skrbi i nježnosti, i zato je njegova dječja duša bila puna dobrote i toplih osjećaja.” (Hodgson Burnett, 2010: 9) No, kako bismo što bolje shvatili Cedrica i njegovo ponašanje i osobine, moramo prvo upoznati njegovu pozadinu, točnije njegovo dotadašnje odrastanje te priču o njegovim roditeljima. Iako se Cedric rodio u skromnom domu nigdje na svijetu nije bilo sretnijeg djeteta od njega. Bio je uvijek zdrav, nikome nije zadavao brige, imao je ugodnu narav. Imao je duge zlatne kovrčave uvojke, smeđe oči, dugačke trepavice i dražesno lice, a sve ljude koje je sretao smatrao je prijateljima.

Cedric je imao još jednog prijatelja osim gospodina Hobbsa. Njegovo ime je bilo Dick Tripton dječak koji je radio kao čistač cipela. Nerijetko je i kod njega provodio vrijeme, a živio je također nedaleko od njega u istoj ulici. „Jedanput, kad sam bio još malen, izašao sam s Najdražom na šetnju i ona mi je kupila lijepu loptu koja je visoko odskakivala i ja sam je nosio, a ona je odskočila nasred ulice gdje su bili konji i kočije i bio sam tako nesretan da sam zaplakao. Dick je upravo čistio cipele jednom gospodinu i on reče: Čekaj! – i zatrči se među konje i uhvati loptu, obriše je o svoj kaput i onda je preda meni...” (Hodgson Burnett, 2010: 34) Od toga dana je njihovo prijateljstvo samo raslo. Kada je dobio poveću svotu novca od svog djeda, mali Cedric je prije svog odlaska, odlučio dio novca dati svom prijatelju Dicku te mu tako pomoći da otplati lošeg radnika Jacka. Dicku je rastanak s prijateljem teško pao, no znao je kako je to najbolje za njega.

Za rastanak i sjećanje na njega Cedricu je odlučio pokloniti dar. „Netko se užurbano probijao kroz skupinu nedaleko od njega. Netko se užurbano probijao kroz tu skupinu i primicao se. Bio je to Dick koji je u ruci držao nešto crveno. Gotovo bez daha stigao je do Cedrica. – Trčao sam cijelim putem – rekao je. – Došao sam da te otpratim. Posao cvjeta! Ovo sam ti kupio od jučerašnje zarade. Dobro će ti doći kad budeš u finom društvu. Izgubio sam papir dok sam se provlačio kroz taj narod. Nisu me htjeli pustiti gore. To je rubac, vidiš.” (Hodgson Burnett, 2010: 47) Prije nego što je Cedric otišao provodio je preostalo vrijeme sa svojim prijateljima, kojima je ostavio poklone i novac te im tako barem malo pomogao u njihovim nesretnim sudbinama i životnim problemima.

Još jedan događaj pokazuje odnos Cedrica prema odraslima te ukazuje na Fauntleroyevu suprotnost od djeda, bio je događaj u kojem je mali lord trebao napisati pismo po napatku djeda. „Možeš napisati – Higginsa za sad ne treba dirati. – i potpiši se Fauntleroy – reče grof.” (Hodgson Burnett, 2010: 99) No, mali lord je napisao sljedeće: „Vrlo cijenjeni gospodin Newik, molim lijepo nemojte zasad dirati gospodina Higginsa i zahvaljujem. S poštovanjem Fauntleroy”. (Hodgson Burnett, 2010: 100)

Nakon nekog vremena na drugom kontinentu, u gradu New Yorku spletom raznih događaja i sudbine, gospodin Hobbs i Dick Tripton su se upoznali i shvatili kako oboje poznaju Cedrica Errola sada znanog kao lorda Fauntleroyja. Razgovarajući o sebi, interesima i obiteljima, Dick je započeo zanimljivu priču o svom bratu Benu Triptonu i njegovoj ženi. „A bila je neka mustra, prava pravcata tigrica. Kad ju je spopao bijes, razbijala je sve oko sebe... a spopadao ju je neprestano. A ni dijete nije bilo ništa bolje... drečalo se dan i noć. Ja sam ga morao čuvati, a kad se mali derao, bacala mi je svašta u glavu. Jednog je dana bacila tanjur na mene i pogodila dijete... rasjekla mu je bradu.” (Hodgson Burnett, 2010: 160) I tako sve dok jednoga dana nije iznenada otišla sa sinom. Nedugo nakon tog razgovora u jednom je časopisu pronašao sliku novog malog lorda i njegove majke, prepoznavši dijete po rasječenoj bradi, a majku kao Minnu, bratovu ženu. Dick je pohitao u Englesku da pomogne svom prijatelju. Dolaskom Dicka i Bena Triptona u Englesku, na dvor grofa od Dorrincourta uslijedilo je raskrinkavanje žene koja tvrdi

kako je njen sin zakonski nasljednik titule lorda Fauntleroya. „A kad je ušao u sobu, za njim uđoše ni manje ni više nego još tri osobe – jedan mladić, zatim krupan mlad muškarac i napokon grof od Dorincourta. Ona skoči na noge i vrisne od zaprepaštenja. Mislila je da su ti posjetioci tisućama milja daleko, ukoliko je za svih tih godina uopće i pomislila na njih. U svakom slučaju, nije očekivala da će ih ikad više vidjeti. Mora se priznati da se Dick zlobno nacerio kad ju je ugledao.” (Hodgson Burnett, 2010: 182) Žena imenom Minna je tijekom raskrinkavanja pobjegla, a njen sin, dječak zvan Tom odlazi s ocem Benom.” Toliko se već bio navikao na svakojake čudnovate događaje da se uopće nije iznenadio kad je čuo kako mu neki nepoznati čovjek kaže da je njegov otac. Nimalo mu nije bilo stalo do žene koja je prije nekoliko mjeseci došla tamo, gdje je živio otkako je bio još sasvim malen, i izjavila da je njegova majka. I zato je svaka promjena dobrodošla.” (Hodgson Burnett, 2010: 184) Iako su Cedricovi prijatelji bili miljama daleko, preko velikog Atlantskog oceana, nisu zaboravili na njega i nisu ga ostavili na milost i nemilost događajima. Nisu zaboravili na njega u nevolji, kao što ni on ne bi zaboravio na njih.

4.2.3. Preokreti u romanu *Mali lord Fauntleroy*

Do promjene u Cedricovom životu dolazi dolaskom gospodina Havishama. On je bio odvjetnik oca kapetana Errola, točnije Cericovog djeda. Vijest koju gospodin Havisham nosi u kuću Cedrica i Najdraže glasi kako je upravo Cedric zakoniti nasljednik bogatstva dvora u Engleskoj. Naime, njegov otac je imao dva brata, no najstariji sin je poginuo prilikom pada s konja, srednji sin je umro u Rimu od groznice, a najmlađi bio je također pokojni kapetan Errol. Kako niti jedan od dvojice braće nije imao sina, zakonski prestolonasljednik postaje maleni sedmogodišnji Cedric, točnije postaje lord Fauntleroy, a kasnije jednog dana i zakoniti grof smrću svog djeda. (Hodgson Burnett, 2010) Cedric je spremno prihvatio novu promjenu u svom životu. „Ali, ako već moram biti grof, preostaje mi samo jedno: nastojat ću biti dobar grof. Neću biti tiranin. A zaprijeti li opet rat s Amerikom, učinit ću sve da ga spriječim.” (Hodgson Burnett, 2010: 21)

Trenutni grof zvan John Arthur Molyneux Errol ili skraćeno grof od Dorrincourta, zamka Wyndhama i Corlwortha, zatražio je preseljenje grofa i njegove majke iz Amerike

u Englesku na dvor. Grof je Cedricovu majku smatrao prostom i gramzivom ženom. „Želi da lord Fauntleroy bude odgojen i obrazovan pod njegovim nadzorom i da živi s njim” (Hodgson Burnett, 2010: 24) Majka će živjeti nedaleko od dvorca na imanju Court Lodge i ne smije posjećivati svog sina, samo Cedric smije zatražiti posjet u Cort Lodgeu. Stanovnici, podanici djeda kao i sluge na dvoru nisu imali lijepo mišljenje o grofu od Dorincourta. „Okružen je sjajem i luksuzom, ali nitko ga iskreno ne voli, jer ni on u svom dugom životu nije nikoga iskreno volio osim samog sebe. Bio je sebičan, naprasit i podrugljiv. Toliko je bio zaokupljen samim sobom i svojim užiticima da nije imao vremena misliti na druge ljude. A sad kad je ostario, ostali su mu poslije svega samo bolest, zlovolja i mržnja na cijeli svijet, koji mu je tu nesklonost istom mjerom uzvraćao.” (Hodgson Burnett, 2010: 40) Njegova se očinska ljubav „sastojala u tome da ih dvaput godišnje vidi i da, kada bi se koji od njih razbolio, smjesta otpuče u London kako se ne bi morao gnjaviti s liječnicima i bolničarkama.” (Hodgson Burnett, 2010: 114)

Nedugo poslije dolazi do nove promjene koja je zamalo postala jednako velika kao i lordovo preseljenje u Ameriku. Sve je započelo jednom posjetom koja je uzdrmala cijeli dvor. „Jutros je u moju kancelariju došla neka žena. Rekla je da se vaš sin Bevis prije šest godina oženio njome u Londonu. Pokazala mi je vjenčani list. Godinu dana poslije vjenčanja su se posvađali i on joj je platio da mu se makne s puta. Ima sina od pet godina.” (Hodgson Burnett, 2010: 148) Žena je bila neuka, nepismena i pomalo gruba u razgovoru, no zahtijevala je ono što njenom sinu zakonski pripada, a to je položaj nasljednika bogatstva i položaja lorda budućeg grofa od Dorincourta. Zapravo tvrdila je kako je on mali lord Fauntleroy, a ne Cedric Errol. Štoviše, njega je, u novinama, nazivala lažljivcem i prevarantom.

4.2.4. Odnos djece i odraslih u romanu *Mali lord Fauntleroy*

Cedricova je majka bila siročić i posve sama na svijetu, a bila je vrlo lijepa. Jednog dana upoznala se s kapetanom Errolom, Cedricovim ocem, i poslije mnogo neobičnih događaja dobro su se međusobno upoznali, zavoljeli i vjenčali. (Hodgson Burnett, 2010) Taj brak nije bio po volji mnogim osobama, a posebice ocu kapetana Errola. Vjenčanje

njegovog sina Amerikankom razbjesnilo je oca, vrlo bogatog i uglednog starog plemića vrlo zle ćudi koji je iz dna duše mrzio Ameriku i Amerikance. Pa se tako nakon ženidbe odrekao sina i napisao mu u pismu kako se više nikada ne smije približiti njemu, braći ili starom domu u Engleskoj. (Stiles, 2018) Kapetan Errol „nije naučio nikakav posao niti je imao poslovnog iskustva, ali bio je mlad, hrabar i vrlo odlučan, a poslije nešto muke našao je posao u New Yorku.” (Hodgson Burnett, 2010: 8) Uskoro su kapetan Errol i gospođa Errol pronašli malu lijepu, ali skromnu kuću u kojoj im se rodio sinčić.

„Dadilja bi kazivala njegovoj majci kako su gospođe zaustavljale svoje kočije da bi ga promatrale i progovorile s njim koju riječ i kako su bile oduševljene njegovim otvorenim i srdačnim odgovorima kao da ih oduvijek poznaje. Najviše je privlačio ljude upravo svojim vedrim, neustrašivim načinom na koji se sprijateljjavao sa svima.” (Hodgson Burnett, 2010: 9)

„Poslije tatine smrti Cedric je primijetio da je najbolje majci ne govoriti o njemu” (Hodgson Burnett, 2010: 5) Štoviše, ostali su sami na svijetu, imali su samo jedno drugo i nije ni najmanje čudno što su od toga dana postali povezani. „Najdraža – tako ju je otac zvao pa se i mališan priviknuo da je tako zove.” (Hodgson Burnett, 2010: 5) I nikada nije ni prestao, tijekom cijelog romana upravo joj se tako obraća u njenoj blizini i kada govori o njoj. „Otac je majku uvijek nazivao lijepim imenima, pa joj se i on tako obraćao. Vidio je kako je otac čuva i brine za nju, pa je i on uvijek bio pažljiv prema njoj.” (Hodgson Burnett, 2010: 9) „Oduvijek su bili najbolji prijatelji, ovaj dječak i njegova mlada majka.” (Hodgson Burnett, 2010: 79) Cedric je jednostavno bio nesposoban za bilo kakve zle misli.

Cedricov „najveći prijatelj bio je sitničar s ugla – namrgođeni trgovac koji se nikad nije mrgodio na njega. Zvao se gospodin Hobbs, a Cedric mu se divio i gajio veliko poštovanje prema njemu.” (Hodgson Burnett, 2010: 12) Cedric bi u trgovini gospodina Hobbsa provodio sate i sate, najčešće pričajući o politici, trenutačnim događajima u svijetu o kojima bi obojica čitali iz novina, Četvrtom srpnju te povijesti revolucije.

Nesebičnost Cedricove majke bila je njena najbolja odlika. „Uvjerena sam da će njegovi osjećaji prema grofu biti prirodniji i dublji ne bude li doznao da me njegov djed toliko mrzi. On nikad nije upoznao mržnju ni okrutnost i teško bi ga pogodila spoznaja da me mrzi. Mnogo mu značim! Bolje za njega da to ne sazna dok malo ne odraste, a još bolje za grofa. Iako je tako malen, to bi stvorilo nepremostiv jaz između njega i djeda” (Hodgson Burnett, 2010: 50) „Srce njegove majke, uzdrhta i iz njega se uzdigne molitva – molitva da čista, jednostavna sreća njegove djetinje duše potraje i da neobično silno bogatstvo koje ga je dopalo nikome ne nanese nepravdu ni zlo.” (Hodgson Burnett, 2010: 112) Fauntleroy je često pričao o molitvama njegove majke te kako ga one čuvaju te kako je upravo zbog njih zauvijek zaštićen i danju i noću.

Za fabulu romana je vrlo važan Cedricov odnos s djedom, grofom od Dorrincourta. Grof je poslao po Cedrica jer je smatrao da će u Americi ostati neodgojen i prost. No „njegovo je oholo, tvrdokorno staro srce brže zakucalo kad mu je dječak prišao ljupko i neusiljeno” (Hodgson Burnett, 2010: 71) Grof se prevario u njegov odgoj u Americi, iznenadila ga je Cedricova dobrota, hrabrost i iskrenost. Pogriješio je u mišljenju o Cedricu zbog svih predrasuda o Americi i američkoj djeci koje je imao. Također Cedric je često pomagao djedu da ustane i hoda, zbog starosti i kostobolje i time ga je iznenadio i to je utjecalo na djedovo hladno srce. S vremenom je počeo tražiti Cedricovo mišljenje za određene slučajeve oko djedovih zakupnika. Pitao je lorda što bi on učinio za gospodina Higginsa koji je zapao u dugove, a njegova obitelj u tešku bolesnu situaciju. Svaki put bi ga iznenadili dječakovi velikodušni postupci prema ljudima i slugama koje ne pozna. (Wilson, 1996)

Cedric je uvijek bio ljubazan prema slugama i stotruko im zahvaljivao, naspram djeda koji je smatrao kako to uopće nije potrebno. No, ipak Cedric nije imao loše mišljenje o djedu, kao ostatak Engleske. To najbolje opisuje sljedeći dijalog: „Pisat ću mu – reče lord Fauntleroy, blistajući od oduševljenja – da ste najbolji čovjek za kojeg sam ikad čuo. I da uvijek mislite na druge ljude i da ih usrećujete i... i da se nadam da će kad odrastem biti nalik na vas. – Nalik na mene! – ponovi njegovo gospodstvo gledajući sitno,

zarumenjeno lice. I mutno se crvenilo došulja pod uvelu kožu njegovih obraza.” (Hodgson Burnett, 2010: 103) Tako dolazi do prve velike promjene u životu grofa. Počinje njegovo promišljanje o svom životu, po prvi puta razmišlja kako je možda trebao biti drukčiji u svom životu. Do tada je za sebe mislio kako je najbolji, a samim time nije ni pomišljao na promjenu. „Dok su jahali kroz trgovište, vidio je kako se ljudi okreću, s puno poštovanja skidaju šešire i zadivljeno ih gledaju, ali mislio je da je to zbog toga što je djed s njim.” (Hodgson Burnett, 2010: 134) Malom lordu nije niti palo na pamet pomisliti kako stanovništvo i sluge imaju loše mišljenje o djedu grofu, kad on tako malen i drag ima visoko i hvale vrijedno mišljenje prema djedu. (Nugroho, 2015) Za lorda su ljudi koji bi ga sreli imali uvijek predivno mišljenje i samo riječi pohvale. „To je najljepše i najnjegovanije dijete koje sam vidio.” (Hodgson Burnett, 2010 :27) Nerijetko su ga uspoređivali s ocem, barem oni koji su poznavali njegovog oca kad je još bio mladić i živio u Engleskoj. „Slika i prilika kapetanova! – rekoše oni koji su poznavali njegova oca. – Kao da se sam kapetan vratio!” (Hodgson Burnett, 2010: 110)

Fauntleroy, a da to ni ne zna, svaku djedovu „tamnu crtu ličnosti” pretvara u dobru korak po korak. Svaki put dječakova dobrota djeluje na grofa, želio on to ili ne i naravno priznao on to sebi ili ne. No, s vremenom ipak to i sam grof primjećuje. Primjećuje promjenu u sebi, u svom srcu, ponašanju prema drugima i počinje se stidjeti svojih prijašnjih postupaka. Štoviše, srami se svog ponašanja pred malim lordom. Ubrzo se može primijetiti i djedova promjena u odnosu prema Najdražoj, točnije prema lordovoj majci. Također, grof je želio da mali lord ima sve što poželi, a svaka njegova želja bila je ispunjena. Premda to nije možda bio najbolji postupak kada se radi o malom dječaku, lord je to doista dobro podnosio. „Zapravo, njih su dvojica svakim danom postajali sve prisniji i svakog je dana Fauntleroyjeva vjera u dobrotu i velikodušnost njegova gospodstva sve više jačala.” (Hodgson Burnett, 2010: 120) Sve su više i više vremena provodili zajedno. Mali lord je naučio jahati po nagovoru grofa. Tako su počeli zajedno i jahati kroz imanje, gradić, također i do Najdraže kako bi je lord posjetio. „Ponekad se grof zatekao kako u duši žali što mu vlastiti život nije bio bolji, poželjevši pri tome da u sebi ima manje onoga od čega bi se zgrozilo to čisto djetinje srce kad bi saznalo istinu. Nije mu bila ugodna

pomisao na to kako bi izgledalo to lijepo, nedužno lice kad bi njegov vlasnik kojim slučajem doznao da njegovog djeda već odavno zovu „zlim grofom od Dorrincourta”. Nije želio da dječak to dozna.” (Hodgson Burnett, 2010: 125)

Nadalje, grof od Dorrincourta bio je ljubomoran na odnos majke i sina na lordovu golemu ljubav prema majci. Želio je on malom lordu Fauntleroyju biti broj jedan te osoba kojoj će posvetiti najviše vremena. Isprva nije želio tratiti svoje vrijeme na upoznavanje s Najdražom, čak ju štoviše nije htio ni vidjeti. Ipak s vremenom se smekšao zbog Fauntleroyja, a i spletom raznih okolnosti i susreta ipak ju je bio prisiljen vidati. Tako je s vremenom počeo primjećivati sličnosti majke i sina – malog lorda. „Vidio je lijepo lice što ga je volio pokojnik, kojeg je on odbacio, i oči koje su bile toliko nalik na oči djeteta pokraj njega.” (Hodgson Burnett, 2010: 113) Također, grof je postao i plemenit s darovima prema majci, prije je smatrao kako joj je samo smještaj dovoljan. „To je za tvoju majku – kratko je objasnio grof. – Ne može hodati pješice po okolici. Mora imati kočiju za koju će se brinuti kočijaš.” (Hodgson Burnett, 2010: 121) To je također jasno vidljiva promjena.

Mali lord je volio pružati pomoć potrebitima u Americi, u blizini svog doma. Isto to je nastavio i u Engleskoj, u gradu svog djeda. „Na tim je jahanjima grof otkrio i da njegova snaha ne vodi besposlen život. Nije dugo trebalo da ustanovi kako je siromašni svijet dobro poznaje. Kad bi se u nekoj kući pojavila bolest, žalost ili bijeda, pred vratima bi često stajao njezin mali dvosjed.” (Hodgson Burnett, 2010: 126) Majka je dobro znala koliko i kako mali lord utječe na djeda, na njegovo srce te kao on ponajviše sluša njegove želje i trudi se ostvariti sve do jedne. Upravo iz tih razloga odlučila je sinu ispričati o najsiromašnijem dijelu jednog sela, o Earl’s Courtu, jer je u svom srcu dobro znala kako će Fauntleroy ispričati svom djedu što je čuo o tom naselju i poželjeti pomoći tim nesretnim ljudima. Djed je dobro znao o tom naselju, znao je, po pričama njegova odvjetnika i upravitelja, za ruševine, neimaštinu i bijedu te za sve bolesti koje ondje haraju. Nikada nije osjetio potrebu da pomogne tim ljudima, „ali sada se ipak, dok je gledao malu ruku na svom koljenu, a onda pogledao u pošteno, otvoreno malo lice, pomalo postidio i

Earl's Courta i samoga sebe.” (Hodgson Burnett, 2010: 130) Još jednom je mali lord pomogao mnogima u bijedi i jadu, a da zapravo to nije niti znao, smatrao je kako je djed to učinio i opet se uvjerio u njegovu dobrotu koju drugi, sve do tada, nisu vidjeli. (Nugroho, 2015)

Nakon velike promjene koja je zadesila grofov dom, odnosno pojavom „novog” lorda, djedov odnos s unukom je samo još više porastao. Cedric Errol saznajući kako postoji mogućnost da mu se oduzme titula lorda te kako možda jednog dana neće postati grof, nije bio zabrinut zbog sebe, nego zbog drugih, odlučio je kako će raditi bilo što, bilo koji posao kako bi mogao zbrinuti Najdražu, svoju majku. Također zanimalo ga je i njegov daljnji odnos s djedom. „Hoću li ja biti vaš unuk, iako neću biti grof? – upitao je. – Hoću li biti vaš unuk kao što sam bio i dosad? Na njegovom se malom zarumenjelom licu vidjelo kako željno iščekuje odgovor.” (Hodgson Burnett, 2010: 166) „Da – potvrdio je – bit ćeš moj unuk dokle god živim i, tako mi svega, ponekad mi se čini da nikad nisam ni imao nikog osim tebe.” (Hodgson Burnett, 2010: 167). Tada je grof shvatio kako sve „do ovog trenutka nije bio ni svjestan kako je duboko korijenje uhvatila u njemu ljubav prema dječaku i koliko se ponosi njime. Jače no ikada uočio je njegovu krepkost, njegove dobre osobine i njegovu ljepotu. Njegovoj se samovoljnoj naravi činilo nemogućim – i više nego nemogućim – da se odrekne onoga čemu je poklonio svoje srce. I čvrsto je odlučio da ga se neće odreći bez ogorčene borbe.” (Hodgson Burnett, 2010: 167)

Naposljetku novost je i promjena odnosno djedov odnos s majkom. Priznao je sam sebi kako je bio u krivu što se tiče Najdraže. Grof od Dorrincourta ponukan novim događajima i spoznajama svog srca, odlazi u posjet Najdražoj, Cedricovoj majci kako bi od nje, na svoj način, zatražio oprost za svoje ponašanje prema njoj. „Osjećam se jadno. – reče. – Jadno! A tako je i izgledao. Čak ni njegov ponos nije mogao spriječiti da mu glas ne drhti niti da mu se ruke ne tresu. Na trenutak se gotovo učinilo da mu se u duboko usađenim jarosnim očima ukazala suza. – Možda sam i došao k vama zato što sam jadan – reče uporno gledajući dolje na nju. – Mrzio sam vas. Bio sam ljubomorani na vas. No taj nesretni, sramotni slučaj sve je promijenio. Kada sam vidio tu nemoguću ženu koja tvrdi

da je supruga mog sina Bevisa, osjetio sam da će mi biti lakše budem li vas posjetio. Bio sam tvrdoglava stara budala i mislim da sam se ružno ponio prema vama. Mnogo sličite na dječaka, a on mi je sve na svijetu. Nesretan sam i došao sam k vama samo zato što sličite na dječaka i što vas on voli, a ja volim njega. Budite dobri prema meni koliko možete, dječaku za ljubav.” (Hodgson Burnett, 2010: 173) Upravo iz ovog poglavlja vidljiva je njegova isprika, ljubav prema dječaku i to od strane čovjeka koji je cijeli život proveo misleći kako je sam sebi dovoljan. Možda mu je trebao taj nemili događaj da ga promijeni i da upali iskru u njemu. Trebao je osjetiti i spoznati što bi sve mogao izgubiti kako bi naučio istinski cijeniti ono što ima te kako bi shvatio koliko voli tog malog lorda i koliko je velika njegova mogućnost da voli za koju je vjerovao da nema mogućnost. Štoviše, kako bi osvijestio svoje loše navike i svoje loše ponašanje prema ljudima, slugama i svojim sinovima te naposljetku, kako bi unio promjenu u svom životu, jer ipak, iako je star, nikada nije kasno za promjenu, ispriku, dobra djela te empatiju i ljubaznost prema drugima.

Sve je dobro što se dobro svrši, a takva je situacija i s ovom knjigom. „Fautleroye – reče na svoj izravan, odlučan način – upitaj majku ni li htjela doći k nama u dvorac? Grof pogleda gospođu Errol, a gospođa Errol pogleda grofa. Njegovo se gospodstvo nije šalilo. Grof je čvrsto odlučio da što prije sredi tu stvar. Zaključio je da mu odgovara da se sprijatelji s majkom svog nasljednika.” (Hodgson Burnett, 2010: 185) „Uvijek smo željeli da budete s nama, samo nismo bili posve svjesni toga.” (Hodgson Burnett, 2010: 186)

4.2.5. Primjerenost romana *Mali lord Fautleroy*

Prva poruka je najsnažnije vidljiva kroz cijelu fabulu, a to je ljubav uz dobro srce dječaka i sreću u malim stvarima. S jedne strane imamo dječaka koji je odrastao u siromašnom okrugu američkog grada. Majka mu nije mogla pružiti puno materijalnih stvari, no ipak pružila mu je predivno djetinjstvo puno sreće, nesebične i ogromne ljubavi, pruživši mu predivne uspomene na Cedricova oca kao put vodilju u životu.

Iako ovo dijete nije imalo puno, u smislu bogatstva, odraslo je u predivnog i iskrenog dječaka ispunjenog dobrotom, empatijom i ljubavi prema svim živim bićima. S druge strane imamo njegovog djeda okruženog bogatstvom i raskoši. No, autorica zapravo želi ukazati kako je on, iako bogat, siromašan u svom srcu, siromašan u empatiji prema drugima te pomalo bezosjećajan. Dijete je zapravo „veći čovjek” od njega, iako je još uvijek malen. (Carlson, 2010)

„Autorica suprotstavlja toplinu i dražest male kućice ispunjene ljubavlju u kojoj živi Cedric s majkom i velebnog i raskošnog, ali hladnog zdanja u kojem omraženi grof živi okružen sjajem i bogatstvom, ali bolestan i osamljen, bez ljubavi jer cijeli svoj život nije nikoga volio osim sebe. Cedric će u grofovski dvor unijeti toplinu i životni smisao.” (Hodgson Burnett, 2010: 196)

Ljubav, dobrota i neiskvarenost samo jedne osobe može unijeti velike promjene u svijetu odraslih. Potrebno je samo jedno dobro srce da potakne svjetlo dobrote i ljubavi u drugima. Pravi primjer onoga čemu bismo trebali svi žudjeti i srž svega što trebamo poučiti mlađe generacije. (McCarthy, 1970)

„Zahvaljujući svojoj prostodušnosti, bezazlenosti, ljubaznosti i vjeri u dobro Cedric će zadobiti ljubav osornog i beskrupuloznog djeda. Upravo Cedricova nepokolebljiva vjera u djedovu dobrotu izmijenit će toga oholog, koristoljubivog čovjeka u onakvoga kakvim ga vidi mali Cedric. A Cedric vidi u svom djedu velikog dobrotvora. Takva promjena značit će i promjenu ugođaja u grofovskom dvorcu i okolici.” (Hodgson Burnett, 2010: 196)

Kroz fabulu autorica ističe nekoliko važnih poruka koje je važno istaknuti, a koje također možemo lako primijeniti na naš život. „Rekla je da se slaže i da u ljudima uvijek moramo tražiti dobro i nastojati da sami budemo takvi.” (Hodgson Burnett, 2010: 112) Nije dobro unaprijed donositi zaključke o ljudima koje ne znamo, na temelju tuđih viđenja te osobe ili brojnih predrasuda koje postoje. Trebali bismo uvijek vidjeti dobro u ljudima, držati se tog dobra i zapravo njima samima pokazati kako vjerujemo u njih ili u njihovu

promjenu u ponašanju poput grofa. Svijet može biti bolji i to samo zbog jednog dobrog srca, baš poput srca ispunjenog ljubavi i dobrotom malog lorda Fauntleroyja.

„Pričom o nadmoći dječje nevinosti nad pokvarenošću odraslih autorica proklamira vrijednost ljubavi, dobrote i hrabrosti.” (Težak, 2010: 196)

4.3. Roman *Mala princeza*

Knjiga *Mala princeza* je roman objavljen 1905. godine. Važno je spomenuti kako se smatra da je Burnettin roman djelomično inspiriran nedovršenim romanom Charlotte Brontë pod nazivom Emma. (Byachkova, 2021) Međutim autorica Charlotte Brontë nikada nije dovršila svoj roman, naime objavljena su samo prva dva poglavlja knjige i to 1860. godine. Taj kratki i nedovršeni roman predstavlja mladu, bogatu nasljednicu koja je napuštena u internatu. Ta fabula je vrlo slična Sari Crewe u *Maloj princezi* autorice Frances Hodgson Burnett.⁵ Zanimljivost ovog romana je što postoji ranija verzija romana prije nego što je postao klasik pod nazivom *Mala princeza*. Naime u časopisu *St. Nicholas* izlazio je roman 1887. godine, u dijelovima pod nazivom *Sara Crewe: ili Što se dogodilo kod gospođice Minchin*. (Gerzina, 2019) Zatim su svi dijelovi iz časopisa sabrani u knjigu, roman i objavljeni 1888. godine kod izdavača *Charles Scribner's Sons*. Godine 1905. objavljena je proširena verzija romana kakvog danas poznajemo pod nazivom *Mala princeza*.⁶ Od tada se ova priča male djevojčice Sare Crewe izvodi na pozornici, u mjuziklima, TV serijama i snima se u nekoliko verzija filmskih adaptacija. (Gerzina, 2019)

⁵ Fiore, A. (2021) *A Little Princess by Frances Hodgson Burnett (1905) – a Timeless Tale*. Pribavljeno 15.05.2022. sa <https://www.literaryladiesguide.com/book-description/a-little-princess-1904-by-frances-hodgson-burnett/>

⁶ Altas, N. (2016) *Illustrations from Sara Crewe by Frances Hodgson Burnett (1888)*. Pribavljeno 15.05.2022. sa <https://www.literaryladiesguide.com/literary-musings/illustrations-from-sara-crewe-1888-by-francis-hodgson-burnett/>

Glavni likovi ove priče su djevojčice Sara, Becky, Ermengarde, Lottie koje su družba. Zatim djevojčice Lavinija i Jessie koje baš i ne vole Saru. Također neizostavni dio likova koji pridonose fabuli su gospođa Minchin, voditeljica pansiona za mlade djevojke u kojem se fabula romana i odvija, indijski džentlmen Tom Carrisford, njegov sluga Ram Dass te članovi Velike obitelji, kako ih Sara zove, posebice otac Charmichael koji je ujedno odvjetnik Toma Carrisforda.

4.3.1. Fabula romana *Mala princeza*

„Sara Crewe je darovito i lijepo odgojeno dijete, a kapetan Crewe, njezin otac, vrlo imućan čovjek.”⁷ Kada je Sara Crewe prvi put stigla u engleski internat, tretirali su je kao malu princezu. Kao najbogatija i najbolje odjevena djevojčica u školi, dobila je najljepšu sobu, vlastitog ponija, vlastitu guvernantu koja je brinula samo o njoj te pažnju ravnateljice, godpođice Minchin. Gospođica Minchin, ravnateljica Sarinog novog internata u Londonu, sa zadovoljstvom tretira Saru, svoju najbolju učenicu, kao razmaženu malu princezu. Tada stiže vijest koja u potpunosti mijenja Sarin život. Sara više neće imati lijepu i otmjenu stvar. Sarin otac umire, a njezin se svijet iznenada ruši oko nje. Sada je bila prisiljena raditi u školi i živjeti kao sluškinja. Ali Sara ostaje ljubazna i hrabra. Zlostavljana od strane gospođice Minchin i izmučena od ljubomornih učenica i posluge, ona se nikada ne pokoleba u svom čvrstom uvjerenju u svoju vrijednost. Umjesto toga, Sara sebe smatra pravom princezom i koristi svoju sposobnost imaginacije i maštanja kako bi u mislima preobrazila svoje mračno okruženje, pa čak i mračan život. Tijekom svojih iskušenja, ona drži glavu visoko i uspijeva biti dobronamjerna prema onima koji su još manje sretni od nje i izruguju joj se. Uz pomoć prijateljica, majmuna, indijskog lascara te čudnog, bolesnog gospodina iz susjedstva, ne samo da preživljava svoje patnje, već pomaže i onima oko sebe. Jedne prekrasne noći umorna i gladna mala princeza budi se i pronalazi svoj život tajanstveno i čarobno preobraženim. To ponovno

⁷ Betsy, B. (2012) *Top 100 Children's Novels #56: A Little Princess by Frances Hodgson Burnett*. Pribavljeno 16.05.2022. sa <https://afuse8production.slj.com/2012/05/24/top-100-childrens-novels-56-a-little-princess-by-frances-hodgson-burnett/>

donosi nagle promjene, a kako one utječu na život ove hrabre i suosjećajne djevojke, čitatelje zadivljuju više od jednog stoljeća. (Fiore, 2021; Betsy, 2012)

4.3.2. Družina u romanu *Mala princeza*

Glavna junakinja ovog romana je djevojčica Sara Crewe. Ona je sedmogodišnja djevojčica, a „otkad zna za sebe živjela je u prelijepom bungalovu, s mnoštvom slugu koji su joj se klanjali pozdravljajući je sa *selam*. Zvali ju je *mala sahib* i popuštali joj u svemu. Imala je i igračke i kućne ljubimce i dadilju koja ju je obožavala, i s vremenom je naučila kako bogataši imaju upravo te stvari. To je sve što je znala o bogatstvu.” (Hodgson Burnett, 2012: 6) „Bila je mršavo, gipko stvorenje, prilično visoko za svoje godine, i imala je izražajno i privlačno malo lice. Njezina je kosa bila gusta i kovrčala se samo pri krajevima, oči su joj bile zelenkastosive, s dugim crnim trepavicama i, iako se njoj osobno nisu sviđale, mnogim ljudima jesu” (Hodgson Burnett, 2012: 9) Bila je osebujna djevojčica puna mašte. (Atlas, 2016) „Međutim ona je oduvijek sanjarila i maštala o čudnim stvarima, i ni sama se nije mogla sjetiti vremena kada nije mislila o odraslima i svijetu kojem oni pripadaju. Osjećala je kao da živi već dugo, dugo.” (Hodgson Burnett, 2012: 5) Vjerojatno su joj u tom maštanju i sanjarenju pomogle knjige. „Knjige je voljela više od bilo čega drugog, i čak je i sama izmišljala priče i onda ih pričala samoj sebi.” (Hodgson Burnett, 2012: 7) Sara je trebala biti počasni đak i uživati još veće privilegije nego druge učenice pansiona gospođice Minchin. Trebala je imati lijepu spavaću sobu i vlastiti salon za igru i druženje, i svoga ponija, i svoju kočiju, i guvernantu gospođicu Mariette kao zamjenu za dadilju koja se o njoj brinula u Indiji. (Fiore, 2021) Također s ocem je kupila predivne, nove, raskošne haljine i druge komade odjeće kao i poseban oproštajni poklon. „Emily je lutka... Ona će mi praviti društvo kada tata ode. S njom ću pričati o njemu.” (Hodgson Burnett, 2012: 11) Bila je to velika ljubav prema ocu s kojim se teško rastala sljedećeg dana.

„Sara je bila dijete puno mašte i neobičnih misli, a jedna od njezinih maštarija bila je kako bi bilo zgodno pretvarati se da je Emily živa i da je zaista čuje i razumije.” (Hodgson Burnett, 2012: 17) „Ja vjerujem da lutke mogu raditi stvari o kojima nam ne

žele ništa reći. Možda Emily može i čitati i govoriti i hodati, ali ona to radi samo kada mi ljudi nismo u sobi. To je njezina tajna” (Hodgson Burnett, 2012: 17) Često je svoja maštanja prepričavala djevojčicama iz pansiona u obliku priča, tijekom stanki između satova ili u salonu za vrijeme igre. Mlađa su djeca naprosto obožavala Saru.

No, u pansionu su postojale dvije djevojčice koje nisu voljele Saru, njezine priče, maštanja, a najmanje od svega njene igre pretvaranja, posebno igru o princezi. Bile su to Lavinija Herbert i Jessie. „Lavinija je zapravo bila pakosna djevojčica, pretjerano ljubomorna na Saru. Uzorna učenica koju su svi drugi slijedili. Naređivala je manjim djevojčicama i pravila se važna pred vršnjakinjama. Bila je lijepa i najbolje odjevena, uvijek prva u vrsti... tako je bilo sve dok se nije pojavila Sara.” (Hodgson Burnett, 2012: 31) „Istina je bila da Sara nikada nije željela biti glavna u društvu. Ona je prema svima bila prijateljski raspoložena i dijelila je svoje privilegije i stvari s drugima.” (Hodgson Burnett, 2012: 32) Lavinija, trinaestogodišnja djevojčica, bila je nerijetko ljubomorna na Saru, posebno na njen odnos s drugim djevojčicama koje su je slijedile u stopu i divile joj se, bez da im je to Sara morala narediti. Lavinija to nikada nije razumjela. Glavno oružje bilo joj je podrugljivo izrugivanje Sare izvan učionice te podsmjehivanje tijekom nastave u pratnji svoje odane prijateljice Jessie. (Pratiwi, 2013) „Ah, da, oprostite, zaboravila sam, vaše kraljevsko visočanstvo. Mi smo princeze, pretpostavljam? Barem jedna od nas. Ova škola bi trebala postati vrlo popularna sad kad imamo i jednu princezu u pansionu!” (Hodgson Burnett, 2012: 53)

Sara je ubrzo stekla prave prijateljice. Sprijateljila se s dvije djevojčice na nastavi. Prva je bila Ermergarde St. John. „Bila je to debeljuškasta djevojčica koja nije izgledala nimalo bistro, ali su njezina napućena usta otkrivala dobrodušnost. Ravna kosa bila joj je svezana u rep vrpcom koja joj je visjela s prednje strane” (Hodgson Burnett, 2012: 22) „Primijetila je da joj učenje nije nimalo lako i da nema ni govora da ikada postane primjerena učenica. Njezin francuski je bio grozan.” (Hodgson Burnett, 2012: 23) Ermengarde je imala velike probleme u učenju, i teško je pamtila činjenice iz knjiga, a pritisak oca gospodina St. Johna samo joj je otežavao situaciju. „Zbog svog se neznanja

Ermengarde jako sramila i plakala. Naučila bi stvari i zaboravila ih, a kada bi ih se i sjetila, nije ih razumjela.” (Hodgson Burnett, 2012: 24) Sara se ponudila pomoći joj. Upoznala je Ermengarde s lutkom Emily te joj povjerila tajnu kako vjeruje da su i lutke žive samo to ne žele pokazati ljudima. Ermengarde se ta priča svidjela i tako je njihovo prijateljstvo samo raslo i postajalo čvršće.

Druga prijateljica, bila je četverogodišnja Lottie Leigh, poznata kao najmlađa članica pansiona gospođice Minchin u Londonu. Sara je prema mlađim djevojčicama bila majčinski nastrojena. Kada bi koje dijete palo i oderalo koljeno, Sara je bila prva koja je potrčala u susret, pomogla im ustati i pomilovala ih uz to dala i pokoji bombon ili ih pokušala umiri. Nikada nije malu djecu gurala i tjerala od sebe, ponižavala ih ili im se rugala. (Hodgson Burnett, 2012) „Lottie je u pansion dao njezin lakomisleni mladi otac koji nije znao što bi s njom. Njezina je mlada majka umrla.” (Hodgson Burnett, 2012: 33) „Lottieno najjače oružje je bilo to što je na neki zagonetan način otkrila kako prema maloj djevojčici koja je izgubila majku svi osjećaju sažaljenje... Tako je to počela iskorištavati.” (Hodgson Burnett, 2012: 33) Tako su svi u pansionu malenu djevojčicu razmazili, a jednom kada je Lottie plakala i vriskala u svojoj sobi, jer ponovno nije dobila što je željela, Sara je bila ta koja ju je uspjela smiriti. Povezala ih je činjenica kako obje nemaju majku, a Sara je jednom predivnom i dirljivom pričom smirila malenu Lottie. „A gdje je tvoja mama? – upita Lottie. Sara je na trenutak zastala. Svojevremeno su joj rekli kako je njezina mama na nebu. – Otišla je na nebo – rekla je. – Ali ja sam sigurna da silazi ponekad da me vidi, iako ja nju ne vidim. To sigurno radi i tvoja. Možda nas sada obje promatraju. Možda su obje u ovoj sobi. Zatim joj je ispričala svoju viziju raja, a ovime je završila „A postoje i zidovi načinjeni od bisera i zlata po cijelom gradu, ali su dovoljno nisko da se ljudi mogu na njih nasloniti i onda gledati zemlju, smiješiti nam se i slati divne poruke.” (Hodgson Burnett, 2012: 37) Sara je pokrenula još jenu igru, bit će Lottina majka, a malenoj Lottie se to jako svidjelo. Od tog dana poštivala je i slušala svoju novu majku kao da je prava.

Nakon dvije godine provedene u pansionu gospođice Minchin, Sarina družina porasla je za još jednog člana. „Ta djevojčica je bez igdje ikoga svoga, i trenutno pomaže u kuhinji, ali radi i sve ostalo. Čisti obuću, nosi teške kante s ugljenom niz stepenice, pere podove i prozore, i sluša sve što joj bilo tko iz pansiona naredi. Ima četrnaest godina, ali toliko je sitna da izgleda kao da joj je tek dvanaest.” (Hodgson Burnett, 2012: 42) Djevojčica se zove Becky, a Sara ju je nekoliko puta vidjela na ulici, svu blatnjavu u premaloj i oderanoj odjeći po suncu i jakoj kiši. Također, jednom u učionici kada je pažljivo i nečujno stavljala ugljen u peć, ali je Sara primijetila kako s divljenjem sluša Sarinu priču o sirenama. Bila je to mala služavka koja je živjela na tavanu na kojem je njen san prekidalo škripanje i struganje štakora i miševa koji su živjeli u zidovima i često tijekom noći pretrčavali pokraj njenog tvrdog ležaja. Becky je jednog dana čisteći Sarin salon za igru zaspala od umora na njenom udobnom naslonjaču. Sara ju je zatekla ondje i pustila je da spava, a po buđenju raspričale su se. Sara ju je ponudila kolačima i odlučila kada god bude moguće da će joj pričati priče kako bi Becky olakšala njen posao te kako bi se imala čemu veseliti nakon napornog dana pretrpanog poslom. „Vremenom, izmoždjeni izraz Beckyna lica je nestao, a ni kanta puna ugljena nije joj se više činila nepodnošljivo teškom.” (Hodgson Burnett, 2012: 55) „U svom dotadašnjem sirotinjskom životu, Becky je jedva znala za smijeh. Sara ju je naučila smijati se, i Becky se počela smijati skupa s njom.” (Hodgson Burnett, 2012: 56) Kako bi se Becky odužila Sari za njenu velikodušnost i prijateljstvo odlučila joj je nešto pokloniti za rođendan. „Bio je to četvrtast jastučić za igle, napravljen od ne baš čistog crvenog flanela.” (Hodgson Burnett, 2012: 58) Becky koja nije imala ništa materijalnog niti bogatstva potrudila se sama izraditi joj poklon, a Sara je to doista znala cijiniti. Sara je djevojčica koja može imati sve što joj srce poželi, ali ovaj poklon joj je značio puno više od svega drugog. Ovim poklonom Becky joj je izrazila zahvalnost za ljubav, prijateljstvo, sreću i pruženu pomoć. „Oh, Becky! – povikala je, radosno se smješkajući. – Volim te Becky! Zaista, zaista! – Gospodična! – uzdisala je Becky – Hvala ti, gospodična, od sveg srca, ali nije poklon baš toliko dobar. Flanel, uostalom, nije nov.” (Hodgson Burnett, 2012: 58-59)

„No bilo je trenutaka kad bi Sarino djetinje srce puklo od usamljenosti da nije bilo triju osoba.” (Hodgson Burnett, 2012: 83) Bila je to važnost družine u tuzi. Jedna drugoj su pomogle prebroditi sve probleme i promjene u kojima su se zatekle. „Najvažnija od svih, mora se priznati, bila je Becky.” Becky se pokazala kao prava prijateljica, uzvraćala joj je na ukazanoj zahvalnosti i svako jutro bi joj pomogla u oblačenju i pripremanju za posao. Osmislile su i svoj tajni jezik kucanja, s obzirom da su spavale soba do sobe. „Dva udarca znače: *Zatvorenice, jesi li tu?* Kucnula je tri put u odgovor. To znači: *Da, ovdje sam i sve je u redu.* Četiri udarca stigoše s Beckyne strane zida. – To znači – objasni Sara – *Onda, prijatelju u patnji, spavajmo u miru. Laku noć!*” (Hodgson Burnett, 2012: 101)

Ermengarde je bila druga djevojčica koje je stala na njenu stranu. Isprva su se Sara i ona udaljile jer „Ermengarde nije bila osoba koje bi se netko u velikoj nevolji sjetio, pa ju je Sara potpuno zaboravila.” (Hodgson Burnett, 2012: 85) Ali jedne večeri srele su se u učionici te izgledale stvar. „Nisam to više mogla podnijeti – rekla je Ermengarde. – Ti si mogla živjeti bez mene, ali ja bez tebe nisam. Bila sam skoro mrtva. I tako sam večeras, plaćući ispod pokrivača, pomislila kako bih se mogla ušuljati ovamo i moliti te da opet budemo prijateljice.” (Hodgson Burnett, 2012: 88) Komunikacija se ovdje pokazala kao ključ. Samo su trebale otvoriti svoje srce i misli jedna drugoj. Tako su razumjele svoje osjećaje i pozadinu postupaka. Ermengarde će dolaziti Sari na tavan kako bi joj pomagala s učenjem.

Lottie je bila treća djevojčica. Naime ona je bila premala kako bi shvatila Sarinu nevolju te što se točno dogodilo da je njena mama odjednom nestala iz svoje sobe i zašto je više nije mogla pronaći. Nitko joj nije htio reći gdje sada spava, no Lottie je bila uporna i ustrajna djevojčica koja je prisluškivala razgovore starijih djevojčica i otkrila kako se Sara nalazi na tavanu. „Ona krenu jednoga kasnog popodneva u istraživanje, penjući se stepenicama za čije postojanje do tada nije znala. Uspinjala se sve dok nije stigla do tavana.” (Hodgson Burnett, 2012: 92) Tada je otvorila vrata i povikala „Saro! – povikala je iznenađeno. – Mama Saro!” (Hodgson Burnett, 2012: 92) Sara je pohitala k njoj, zamolila ju da šapatom razgovaraju i pristala je na to da i dalje bude njena majka. Lottie

je razgledavala tavan, a Sara joj je pričala i pokazivala što se sve može vidjeti s tavanaskog prozora. „Prozor tavana pokraj njihovog bio je zatvoren jer je susjedna kuća bila prazna. - Voljela bih da netko tamo živi – rekla je Sara. – Tako je blizu da bi bilo moguće.” (Hodgson Burnett, 2012: 93) Prijatelji su joj postali vrapčići koje je hranila mrvicama kruha koje bi donijela iz kuhinje te jedan štakor, koji je imao dobre namjere, zvan Melchisedec. Štakor je znao kako mu ona neće nauditi, pokazao bi joj se kada bi ga zvala zviždanjem, a mrvice bi pokupio i odnio svojoj obitelji, gospođi Melchisedec i djeci. „Kako životinje razumiju što im se govori, nije mi poznato, ali sigurno je da razumiju. Možda postoji jezik koji se ne sastoji od riječi i sve živo na ovome svijetu ga razumije.” (Hodgson Burnett, 2012: 97)

Jedne večeri Sara, Becky i Ermengarde igrale su se banketa. Zamišljale su da se nalaze u predivnoj dvorani, prekrivenoj crvenim tepihom, pune posuđa, ubrusa i hrane. Zamišljale su kako vatra gori u kaminu, a one obučene u najljepše haljine. Sve to je Ram Dass pažljivo slušao na krovu i upamtio. Međutim njihovu predivnu igru prekinuli su glasni koraci gospođice Minchin koja im se približavala. Lavinija je nekako otkrila za tajne odlaske na tavan i to brže bolje otkrila ravnateljici pansiona, gospođici Minchin. „Gospođica Minchin priđe Becky i išamara je po drugi put u zadnjih sat vremena. – Ti, bezobrazno stvorenje! – urlala je – Da se gubiš ujutro odavde” (Hodgson Burnett, 2012: 166) Zatim se okrenula prema Sari i kaznila ju tako što će sljedećeg dana biti gladna. Uskoro su djevojke na tavanu začule zvuk, a otvorivši prozor ugledale su majmuna koji je pripadao susjedu Tomu. „Hoćeš li ga pustiti da uđe, gospodična?” – Naravno! – odgovorila je radosno Sara. – Previše je hladno da bi majmun bio vani. Oni su jako osjetljivi. Namamit ću ga unutra.“ (Hodgson Burnett, 2012: 186) „ – Pustit ću ga da noćas spava sa mnom, a sutra ću ga vratiti indijskom džentlmenu... U krevetu mu je napravila gnijezdo kod svojih nogu, a on se sklupčao i spavao kao beba zadovoljna utočištem.” (Hodgson Burnett, 2012: 187)

Nakon što se Sarin život promijenio, odnosno vratio na staro koliko je god to bilo moguće nije zaboravila na svoje prijateljice. Sara nije zaboravila na Becky, poslala je Ram

Dassa na tavan pansiona da joj prenese radosnu vijest. „Gospođica *sahib* te se sjetila – rekao je. – Sve je ispričala sahibu. Ona je željela da znaš kako ju je zadesila velika sreća. Pismo je na poslužavniku. Ona je pisala. Nije željela da odeš nesretna na spavanje. *Sahibi* ti naređuje da sutra ujutro dođeš k njemu. Odsad ćeš ti biti pomoćnica gospođice *sahib*.” (Hodgson Burnett, 2012: 207) Ujedno, Sara je Ermengarde i Lottie poslala pismo u pansion, u kojem im je objasnila, kako je najbolje znala, novu situaciju u kojoj se nalazi. U pismu ih poziva na druženje k njoj preko puta u kući indijskog džentlmena.

4.3.3. Preokreti u romanu *Mala princeza*

Tijekom svog sedmogodišnjeg života Sara se pribojavala samo jednog, odlazak na Mjesto. „Klima u Indiji bila je jako loša za djecu i, čim bi to bilo moguće, ona su odlazila odande, obično u Englesku, u školu. Vidjela je drugu djecu kako odlaze i čula njihove očeve i majke kako spominju pisma koja im od njih stižu. Znala je kako će i ona jednoga dana morati otići pa, iako su je očeve priče o putovanju i novoj zemlji privlačile, uznemiravala ju je pomisao da on više neće biti s njom.” (Hodgson Burnett, 2012: 6)

Planirani boravak u školi za djevojčice, točnije pansionu gospođice Minchin u Londonu, bio je četiri godine. „Ni on sam još nije bio načisto je li tako moralo biti, ali je to prešutio. Njegova neobična kćerka bila mu je predivno društvo i osjećao je kako će biti veoma usamljen kada, po povratku u Indiju, uđe u svoj bungalov znajući da mu njegova mala kći neće potrčati u susret u svojoj bijeloj haljinici.” (Hodgson Burnett, 2012: 7) Autorica je pansion za djevojčice gospođice Minchin u Londonu opisala ovako „Bila je to velika, sumorna kuća od cigala, nalik svim, okolnim kućama u nizu.” (Hodgson Burnett, 2012: 7) „Bila je na dobru glasu, lijepo opremljena, ali je u njoj sve bilo ružno. Čak su i naslonjači djelovali neudobno i tvrdo. U predvorju je sve bilo glomazno i uglavičasto. Crveni obrazi velikog sata u kutu djelovali su strogo i zloslutno.” (Hodgson Burnett, 2012: 8)

Preokret koji je uslijedio bio je čak i veći od preseljenja iz rodne Indije u London. Sara nije ni slutila kako će se cijeli njen život promijeniti nakon proslave njenog

rođendana. Odvjetnik njenog oca pozvao je gospođicu Minchin na razgovor kako bi joj priopćio jednu vijest. „Dijamantski rudnici mnogo češće donose propast nego bogatstvo – objasnio je gospodin Borrow. – Kada je čovjek u rukama veoma dragog prijatelja, a sam nije poslovan čovjek, bolje mu je da izbjegava rudnike dijamanta dragog prijatelja, ili rudnike zlata, ili bilo kakve druge rudnike u koje ga njegov dragi prijatelj mami da uloži novce. Pokojni kapetan Crewe... Umro je od posljedica groznice i poslovnih problema.” (Hodgson Burnett, 2012: 67) „Njegov dragi prijatelj je bio naprosto zaluden tim rudnikom. Uložio je u njega ne samo sav svoj novac već i sav novac kapetana Crewa. Onda je dragi prijatelj pobjegao... Umro je u deliriju, buncajući o svojoj maloj djevojčici... i nije joj ostavio ni penija.” (Hodgson Burnett, 2012: 68)

Usljedila je promjena u Sarinom načinu života. Vlasnica pansiona i njena sestra zapostavile su Saru nakon vijesti o smrti oca. Nije bilo postupne promjene u Sarinom životu, već se odjednom morala odreći života kakvog je dosad poznavala. Sve joj je bilo oduzeto odjednom, baš kao i njen otac. Oduzeta joj je soba, od sad će spavati na tavanu, pokraj Becky. Na tavanu je ležaj bio hladan i tvrd. Peći je bilo, ali u njoj već godinama nije gorjela vatra. Tama je noću bila gusta, a vjetar je glasno zavijao nad krovovima i kroz dimnjak, niti zvukovi struganja, cičanja i škripanja u zidovima između dasaka nisu pomogli, a Sara je znala da su to bili štakori. Odjednom više nije bila počasni đak i bogata nasljednica, više nije bilo ponija, haljina, lutkica, guvernante Mariette, već će Sara od sad biti siročić i mala prosjakinja koja će živjeti na tavanu, na milost i nemilost gospođice Minchin. (Hodgson Burnett, 2012)

Nadalje, Sara više nije imala mogućnost učiti u učionici s drugom djecom i njeno je obrazovanje trpilo. „Jedna od najčudnijih stvari u njezinom novom životu bio je nov položaj među učenicama. Ne samo da više nije bila *mala princeza*, već se činilo kako im više uopće ne pripada.” (Hodgson Burnett, 2012: 82) „Sada se pokazalo kako su učenice gospođice Minchin bile uglavnom bezosjećajne mlade osobe navikle na bogatstvo i udobnost” (Hodgson Burnett, 2012: 83) Lavinija se sada naslađivala s izgledom njezine odjeće, koja je Sari bila prevelika, jer je sada sve brže rasla i odrastala, blatnjava i

podrapana. „Sara nikad nije sudjelovala ni u kakvoj nepodopštini. Radila je svo vrijeme... Postupali su s njom kao da nije bila ničija briga, a njezino je srce postojalo sve ponosnije i bolnije, ali nikada nikome nije otkrila kako joj je.” (Hodgson Burnett, 2012: 83)

Usljedila je još jedna promjena, ali ovog puta u susjedstvu pansiona. Dolaskom jedne osobe koja ima nevjerojatno sličnu priču kao i njen otac, Sarin život će se nanovo promijeniti. Životna priča ovog čovjeka i njegovo traganje za izgubljenom djevojčicom, dovelo ga je u London, u susjednu kuću pansiona gospođice Minchin. Sara je tog susjeda zvala indijski džentlmen, ali njegovo pravo ime bilo je Tom Carrisford. Njegova je životna priča pobudila osjećaj povezanosti u Sarinom srcu. Sažalila se nad tim jadnim čovjekom jer je imao sličnu životnu priču kao i njen otac, samo što je ostao živ. (Hodgson Burnett, 2012) „On nije uistinu bio indijski džentlmen, već Englez koji je živio u Indiji. Zadesili su ga veliki problemi koji su na neko vrijeme toliko ugrozili njegovo bogatstvo da je mislio kako je uništen i osramoćen. Šok je bio toliki da je zamalo umro od upale mozga, i od tada je njegovo zdravlje narušeno iako se sreća preokrenula i svi su mu posjedi vraćeni. Njegovi problemi i propast bili su povezani s rudnicima.” (Hodgson Burnett, 2012: 125) Saru je ta priča privukla njemu i zapravo je od toga dana stalno mislila na njega i iako ga nije pozvala molila je za njega i njegovo ozdravljenje ili bi mu poželjela laku noć preko zida. „Voljela bih da i ti imaš *malu gospođu* koja bi te mogla maziti kao što sam ja mazila tatu kad je imao glavobolju. Voljela bih kada bih ja bila tvoja *mala gospođa*, sirota dušo. Laku noć, laku noć! Bog te blagoslovio!” (Hodgson Burnett, 2012: 125) Također je čula priču sluga o njemu, kako traži jednu djevojčicu koja je baš poput nje bila poslana u pansion, ali u Parizu. Imao je grižnju savjesti i tražio je tu djevojčicu. „Charmichael – povikao je – ja je moram pronaći! Ako je živa, negdje se nalazi. Ako je bez prijatelja i bez novca, ja sam za to kriv. Kako čovjek može biti miran kad tako nešto ima na savjesti? Ja sam sad ponovno bogat, a jedno Creweovo dijete možda prosi na ulici!” (Hodgson Burnett, 2012: 129) „Zašto nisam bio pravi muškarac kada su teške stvari pošle po zlu?” (Hodgson Burnett, 2012: 129) Naime dolaskom problema pobjegao je i također obolio upalom mozga i završio je u komi, tako da ih zapravo zbog toga nije mogao riješiti iako se želio vratiti i popraviti stvar i pomoći prijatelju. Ali pao je u komu i kada se probudio

prijatelj je već bio mrtav, a Tomu je trebalo neko vrijeme da se sjeti svih događaja što su se zbili. A sami problemi s rudnicima dijamanata pomrsili su mu pamćenje, pa je tako zaboravio neko vrijeme na malu djevojčicu svog prijatelja koja je ostala sama na svijetu smrću oca. Pričao je svom odvjetniku i prijatelju da mu se prijatelj zna pojaviti u snu i često mu postavlja jedno pitanje: „Tome, stari momče, gdje je moja *mala* gospođa?” (Hodgson Burnett, 2012: 131) Jedino čega se sjećao bilo je to da ju je otac poslao u pansion za djevojčice, a kako joj je majka bila Francuskinja smatrao je kako se taj pansion nalazi u Parizu, u Francuskoj. Mislio je kako su je roditelji njene najbolje prijateljice posvojili nakon gubitka oca, te kako se ona sada nalazi u Moskvi s njima, pa je svog odvjetnika Charmichaela poslao u Moskvu da provjeri tu informaciju i da provjeri ako je to ona. Sada je i malu Saru zanimalo tko je ta izgubljena djevojčica. Toma Carrisforda, indijskog džentlmena, su posjećivali članovi Velike obitelji i pričali mu o Sari, *Djevojčici koja nije bila prosjakinja*, iako je tako izgledala. (Hodgson Burnett, 2012)

Pronalaskom majmunčića tijekom igre banketa uslijedio je posljednji preokret u romanu *Mala princeza*, koja vodi do sretnog završetka. Sljedećeg jutra Sara se uputila s majmunčićem k susjedu preko puta. Kako je ga je Sara zanimala, počeo joj je postavljati pitanja, zajedno s Charmichaelom. Primijetili su kako je Ram Dassa nazvala *lascar* i shvatili kako zna indijski jezik. Tada je započela priču o sebi vođenu njihovim pitanjima o svom odrastanju u Indiji, dolasku u pansion u London te priču kako je početno bila učenica, no smrću oca postala je siročić koja sada radi kao mala sluškinja. Spomenuvši ime oca, shvatili su kako je Sara djevojčica koju su tako iscrpno tražili već dvije godine, a ona je cijelo to vrijeme bila njima preko puta, s druge strane zida. Gospodin Carrisford je pojasnio Sari kako bi se htio odužiti njenom ocu koji mu je bio odličan prijatelj, tako što bi ju posvojio, ako ona to želi. Također, to je značilo da se ne mora više vratiti u pansion ako to ne želi. „Drago mi je što se ne moram vraćati – izjavila je Sara. – Ona će se veoma ljutiti. Ona me ne voli, iako je to možda moja krivica jer ni ja nju ne volim.” (Hodgson Burnett, 2012: 198) Ubrzo je u kuću stigla i gospođica Minchin koja je tražila Saru kako bi je opet mogla kazniti. Tom Carriford i Charmichael su detaljno uputili gospođu Minchin u novonastalu situaciju i pojasnili joj kako će Sara od sad ostati s njim,

indijskim džentlmenom, ukoliko to želi. Također, Tom je pojasnio situaciju s njenim bogatstvom. „To će biti Sarino bogatstvo – potvrdi gospodin Michael prilično hladno. – To je, zapravo, već sada Sarino bogatstvo. Određeni događaji su ga višestruko uvećali. Rudnici dijamanata su se isplatili.” (Hodgson Burnett, 2012: 201)

4.3.4. Odnos djece i odraslih u romanu *Mala princeza*

Sarina majka je umrla još na porođaju, tako da je nikad nije upoznala, niti joj nije nedostajala, a o njoj je znala samo to da je bila Francuskinja te da upravo zbog ljubavi njenog oca prema majci tečno govorio francuski. Sara i kapetan Crewe, njen otac bili su povezani, jer imala samo njega. „Činilo se kako je njezin mladi, zgodni i šarmantni otac jedini koga ima na ovome svijetu. Uvijek su se skupa igrali i voljeli.” (Hodgson Burnett, 2012: 6). Bilo je za očekivati da će rastanak pasti teško oboma, te da će tugovati jedno za drugim, a utješne riječi oca puno su joj značile, uz to znala je kako će se što više je moguće posvetiti svojim knjigama. „Nećeš ti tamo morati ostati jako dugo, Saro – uvijek bi joj odgovarao. – Živjet ćeš u lijepoj kući u kojoj će biti puno malih djevojčica kao što si ti, igrat ćete se zajedno, a ja ću ti slati puno knjiga, i odrast ćeš tako brzo da će ti se činiti kao da je prošla samo jedna godina dok sasvim ne odrasteš i ne postaneš dovoljno velika da se vratiš i brineš o svome starom tatici.” (Hodgson Burnett, 2012: 7)

Gospođica Minchin je ravnateljica pansiona za mlade djevojke u Londonu. Sara je često mislila u sebi kako je kuća nekako sličila gospođici Minchin, ravnateljici, jer je baš kao u kuća ona izvana lijepa žena, no u sebi je ulizica bogatim roditeljima, neljubazna prema svima niže klase, stroga i zaista puna sebe. Odlaskom oca počinje se naslućivati pravo lice gospođice Minchin koja nije bila tako ljubazna prema djevojčicama iza zatvorenih vratima, premda se u njenom pansionu sada nalazio počasni đak, mala Sara. „Očekivala sam kako će tako razmaženo dijete kao što je ona napraviti veliku dreku u kući (odlaskom oca). Ako se ikada ijednom djetetu u svemu popuštalo, onda je to ovo.” (Hodgson Burnett, 2012: 14) „Činit će se kao da u pansionu imamo pravu malu princezu” (Hodgson Burnett, 2012: 15) Prvi put je spomenut ovaj nadimak za Saru, mala princeza, koji će se zadržati i to jako dugo. Zatim je uslijedio nimalo ugodan razgovor o tome što

će biti s djevojčicom pošto je ostala bez nasljedstva i oca, međutim gospođicu Minchin je zabrinjavalo samo ovo prvo i dugovi koji su ostali. Ipak je pristala zadržati Saru u pansionu, uz promjene. Pozvala je svoju sestru gospođicu Ameliju i rekla joj: „Idi joj reci da skine da skine svoju smiješnu ružičastu svilenu haljinu i odjene crnu, bez obzira na to je li joj kratka ili nije... Gotovo je s licanjem.” (Hodgson Burnett, 2012: 71) Gospođica Minchin pokazala je kako nema poštovanja, niti suosjećanja prema Sari, djevojčici koje je upravo izgubila oca. „Ti si prosjakinja! – uzviknula je gospođica Minchin, sasvim se razgoropadivši. – Sama si na cijelom svijetu i nemaš nigdje nikoga tko se želi brinuti o tebi!” (Hodgson Burnett, 2012: 76) „Morat ćeš raditi da bi bila korisna” (Hodgson Burnett, 2012: 76) Bila je to žena koja je voljela dominirati i osjećati moć. Objasnila je Sari kako će i ona odsad biti mala služavka. Radit će se sve što joj se kaže i od nje se zatraži, a pošto je pametna i brzo uči pomagat će djevojčicama u učenju. Ići će u nabavku i pomagati u kuhinji. No, ne smije pričati s djevojčicama niti se družiti s njima, osim kod učenja. (Hodgson Burnett, 2012)

Promjena koja je zadesila Saru, označila je i nov način postupanja s njom. Kako ni gospođica Minchin više nije bila ljubazna prema njoj, ako je ikada i bila, tako je i possluga pansiona pokazala svoje pravo lice Sari. Tijekom sljedećih mjesec-dva possluga se naslađivala Sarom. Zadavali bi joj najgore poslove i slali ju u kupovinu po najgorem vremenu. Nerijetko bi Sara bila sva promrzla i umorna, a najgora prema njoj bila je kuharica zbog koje bi u krevet često išla bez večere ili bi cijeli dan provela gladna. Sara je bez obzira na sve ostala dostojnom sebi. Ponašala se jednako kao i prvog dana kada je ušla u pansion. Bila je i dalje ljubazna prema svima, nije dopustila da ju teške riječi i uvrede upućene njoj slome. U tome joj je pomoglo pretvaranje i maštanje kako je i dalje mala princeza, bila je to tajna koju je sakrila duboko u svom srcu, svaki put pomislila bi „Što bi princeza učinila”. Nikada nije odgovorila na ružne riječi, štoviše dizala bi glavu visoko, a to je jako ljutilo gospođicu Minchin koja ju je željela „slomiti” više od svega. (Hodgson Burnett, 2012) „Sara je mislila kako će spremnošću da radi i poslušnošću smekšati srca svojih tlačitelja” (Hodgson Burnett, 2012: 81) „Ali, vremenom je shvatila kako nitko nije smekšao, i što se više trudila uraditi sve što joj kažu, to su sluškinje

postajale goropadnije i zahtjevnije, a svadljiva kuharica spremnija za sve okriviti upravo nju.” (Hodgson Burnett, 2012: 81)

Tijekom obavljanja kupovine za potrebe pansiona, Sara bi razgledavala kuće i usamljeno promatrala obitelji koje žive u njima. Posebno joj je za oko zapela obitelj koju je zvala Velika obitelj ili obitelj Montmrency po likovima iz knjiga. Najviše je zapamtila oca Charmichaela, djevojke Noru i Janet te petogodišnjeg dječaka Donalda. Jednom su majka i otac Velike obitelji pričali svojoj djeci o siromašnoj djeci kojoj je puno teže na životu nego njima, kako su ta djeca gladna i često prose kako bi mogli nešto pojesti. Toga dana dječak Donald je na ulici ugledao Saru u otrcanoj i blatnjavoj odjeći, smilovao joj se i darovao joj novčić od šest penija. Sara nije ni slutila kako je Velika obitelj „od tog trenutka bila jednako zainteresirana za nju kao i ona za njih.” (Hodgson Burnett, 2012: 107) Zvali su je *Djevojčica koja nije prosjakinja* zbog njezinog načina govora koji nije priličio jednoj prosjakinji već učenoj mladoj dami.

Vraćajući se u pansion Sara je primijetila kako je susjedna kuća unajmljena te kako će napokon dobiti prijatelja na susjednom tavanu. Ugledala je namještaj koji su radnici unosili u kuću, a „pogled na njih izaziva kod nje čudan osjećaj nostalgije za domom. Viđala je takav namještaj u Indiji.” (Hodgson Burnett, 2012: 112) Ubrzo se „pokazalo da novi stanar nema ni ženu ni djecu. Bio je to usamljen čovjek bez obitelji, očito narušena zdravlja i duboko nesretan.” (Hodgson Burnett, 2012: 113) Mislila je kako će napokon pronaći novog prijatelja na krovu susjedne kuće. Neku djevojčicu s kojom bi se mogla igrati i pobjeći, barem na kratko, iz ovog groznog tavana. No, Sara je s vremenom shvatila da čak i tavan ima svoje čari. „Bilo je lijepih zalazaka sunca, čak i na trgu. Nažalost, vidio se samo komadić neba, negdje između dimnjaka i preko krovova... Postojalo je međutim jedno mjesto s kojega se mogla vidjeti sva raskoš zalazaka: gomile crvenih ili zlatnih oblaka na zapadu, ili ružičasti oblaci uokvireni zlaćanim sjajem, ili leteći vunasti oblaci s nijansom crvene boje slični jatu ružičastih golubova što užurbano lete nebom za vjetrovitih dana. Mjesto s kojega se moglo vidjeti sve ovo, gdje se istovremeno činilo kao da udišete čistiji zrak, bio je, naravno, tavanski prozor.” (Hodgson Burnett, 2012: 115)

„Zatim bi duboko udahnula i pogledala oko sebe. Činilo se kao da ima cijelo nebo i cijeli svijet samo za sebe.” (Hodgson Burnett, 2012: 115) Jednom je gledajući zalazak primijetila nešto neobično. „Ona odjednom okrene glavu jer je čula neobičan šum nekoliko metara od sebe. To je bio čudan zvuk, kao neko ćućorenje. Dolazilo je s prozora susjednog tavana. Glava i dio tijela promaljali su se na krovnom prozoru, ali to nije bila nikakva mala djevojčica, već glava pravog Indijca.” (Hodgson Burnett, 2012: 116) Na ramenu tog *lascara* (sluge) ugledala je malog majmunčića. Majmunčić je spazio nju te brže bolje pohitao preko krova i uz mali skok našao se u Sarinom tavanu. Kako ga nije mogla uhvatiti, *lascar* imenim Ram Dass također je spretno preko krova došao na tavan. Sara je nekako znala da mu može vjerovati, bio je to zaista neobičan posjet. Od tada ju je Ram Dass često gledao kroz prozor kako bi se uvjerio da je dobro i na sigurnom, a o toj nesretnoj djevojčici pričao je i svom *sahibu*, gospodaru i vlasniku majmuna, koji se sažalio nad njom.

Još jedan događaj ukazuje na dobrotu i darežljivost Sare, djevojčice koja sada više nije imala ništa, osim svojih prijateljica. Šetajući pored pekare u blatu je pronašla novčić od 4 penija, a pred pekarom je ugledala gladnu i napuštenu djevojčicu. Odlučila je kako će kupiti 4 žemlje u pekari da nahrani sebe i tu nepoznatu djevojčicu. Žena koja je radila u pekari joj se smilovala i darovala joj dodatne 2 žemlje potpuno besplatno jer je vidjela koliko je gladna te koliko su joj se oči raširile od samog mirisa i pogleda na ta svježe pečena i topla peciva. Po izlasku iz pekare ta djevojčica je zaista bila gladna pa joj je Sara dala svojih pet žemlji, a samo je jednu zadržala za sebe. Taj čin je ostavio trag na ženi koja je radila u pekari. Vidjela je Sarinu dobrotu i tračak toga se javio i u njoj. „Ugrij se – reče pekarica pokazujući na vatru koja je gorjela u maloj sobici otraga. – I gledaj, kad budeš htjela komada kruha, možeš doći ovamo i dobiti ga. Bog me ubio, ako ti da ne dam! Zbog one male.” (Hodgson Burnett, 2012: 141)

Kako je Sara primijetila novog susjeda, indijskog džentlmena koji je bio bolestan, tako je i on primijetio nju. Posebno po pričama Ram Dassa, koji je boravio u njenom tavanu, te djece iz Velike obitelji. Sažalio se nad njom, nad djevojčicom koja je prosjakinja

baš poput izgubljene djevojčice koju traži. Smatrao je kako je i izgubljena djevojčica možda završila kao Sara, na nekom pustom i hladnom tavanu pansiona za djevojčice. Kako nije mogao pronaći djevojčicu, odlučio je barem do tad pomoći Sari, jer se sažalio nad njom. Ram Dass i njegov gospodar Tom Carrisford odlučili su pomoći toj jadnoj djevojčici i urediti joj tavan kako bi se osjećala ugodnije te kako bi joj bar malo olakšali njenu patnju i probleme. Kako se ne bi morala vraćati nakon napornog dana, sva promrzla i gladna, u taj hladni i mračni tavan. Sljedećeg jutra Sara se probudila u sasvim drukčijem tavanu. To je bio njen tavan, ali izgledao je drukčije. Krevet je bio udoban, prekriven toplim dekama, a posteljina nova i mekana. U kaminu je gorjela topla vatra i zbog nje je na tavanu bilo ugodno. Ugledala je stol i stolice, a na stolu svježju i toplu hranu, koja je ukusno mirisala. Pozvala je Becky i odlučila s njom podijeliti sve stvari koje su se preko noći čarobno pojavile. „Istina je! Istina je! – povikala je. – Dodirnula sam ih sve. Stvarne su koliko i nas dvije. Magija je došla i učinila to. Becky, dok smo nas dvije spavale, došla je magija koja neće dopustiti da se najgore stvari ikada dogode.” (Hodgson Burnett, 2012: 172) „Ne znam nikoga na svijetu tko bi ovo mogao uraditi – primijetila je – ali očito je da netko postoji... Becky, netko mi je prijatelj!” (Hodgson Burnett, 2012: 173) Uskoro su i na adresu pansion pristizali paketi naslovljeni na malu Saru s novom odjećom dostojnom nje, a svakog dana na tavanu bi se pojavile neke nove stvari i nova hrana, a Sara bi svaki put bila jednako iznenađena i oduševljena. I dalje nije znala tko je tajanstveni prijatelj, ali mu je na tavanu ostavila poruku zahvale. Već nakon tog događaja se jasno vidi dobrota indijskog džentlmena i njegova *lascara*.

Posljednji susret Sare i gospođice Minchin bio je upravo u stanu indijskog džentlmena. Gospođica Minchin bila je bijesna na samu pomisao kako se Sara neće vratiti s njom u pansion, kako je ona sada posvojena te kako ju zapravo čeka sretan život s novom obitelji. „Ne postoji mnogo princeza, gospođice Minchin, koje su bogatije nego što će to vaša učenica, koju ste držali iz milosrđa, biti. Gospodin Carrisford je traži već dvije godine, i ona će sada ostati s njim.” (Hodgson Burnett, 2012: 201) Gospođica Minchin je još više poludjela na ove riječi, nije znala kako bi vratila Saru niti kako bi joj se osvetila za ovu sramotu. „Nikada više nećeš vidjeti svoje prijateljice – poče prijetiti. – Postarati ću

se da te Ermengarde i Lottie više nikada ne vide! Gospodin Charmichael je smjesta prekinuo s hladnom pristojnošću. – Oprostite, ali Sara će viđati koga god želi. Ne vjerujem kako će roditelji prijateljica gospođice Crewe odbiti pozive da je posjete u kući njezinog novog staratelja.” (Hodgson Burnett, 2012: 203) Gospođica Minchin je bila bijesna, no nije otišla bez završnih riječi. „Vaš pothvat neće biti lak – reče ona indijskom džentlmenu kada je krenula iz sobe. – To ćete ubrzo otkriti. Ovo dijete nije ni iskreno ni zahvalno. Pretpostavljam – obrati se ona Sari – kako se sad konačno osjećaš kao princeza.” (Hodgson Burnett, 2012: 203)

Po povratku u svoj pansion gospođica Minchin bila je ogorčena, a ondje ju je dočekala njena mlađa sestra koja joj je uvijek popuštala, no ovog puta osjetila je potrebu ukoriti je. „Moram ti reći, često sam mislila kako bi bilo mnogo bolje da si manje oštra prema Sari Crewe, i da vodiš više računa o tome da bude pristojno odjevena i da joj je udobnije. Ja znam kako je ona preteško radila za dijete njezinih godina, i znam kako je jela samo pola onoga koliko joj je bilo potrebno...” (Hodgson Burnett, 2012: 204) „Ona bi ti uzvratila i najmanju ljubaznost, samo da si je pokazala. Ali ti si bila okrutna prema njoj.” (Hodgson Burnett, 2012: 204) „Pročitala nas je obje. Vidjela je kako si ti žena tvrda srca koja voli naređivati, a ja mekana budala, i kako smo obje proste i zlobne i kako klečimo pred njezinim novcem, a loše se ponašamo prema njoj kad je siromašna, iako se ona uvijek ponašala prema nama kao *mala princeza*, čak i onda kada smo od nje napravile prosjakinju! Da, ponašala se kao *mala princeza*!” (Hodgson Burnett, 2012: 204) „A sad si je izgubila! – divlje je nastavila. – I neka druga škola će dobiti i nju i njezin novac, a ako je imalo nalik drugoj djeci, svima će ispričati kako si loše postupala prema njoj i sve naše učenice će otići od nas i mi ćemo biti uništene! A to smo i zaslužile, ali ti si to zaslužila više nego ja, jer si okrutna žena! Maria Minchin, ti si okrutna, sebična žena koja voli samo naređivati!” (Hodgson Burnett, 2012: 205) Ipak je ovaj monolog sestre Amelije utjecao na nju. Do njenog srca, ako ga je uopće imala, doprle su te riječi i počela je poštovati svoju sestru. Ovaj odnos je jako važan jer opisuje uvijek ljubazno ponašanje Sare prema gospođici Minchin i njejoj sestri, te stavlja u suprotnost ponašanje kakvo su

one dvije pružale Sari tijekom boravka i kako su se one zapravo trebale ponašati prema njoj.

Sarin svijet se ponovno, preko noći, promijenio. No ipak svo to bogatstvo joj nije promijenilo osjećaje koje je imala prema onima koji su manje sretni od nje ili onima koji imaju velike probleme. Prvo se sjetila Becky, njene drage prijateljice koja je prva bila uz nju kad joj se sve promijenilo i kad je bila odbačena na tavan. Tako se sjetila i male djevojčice koju je jednom nahranila. Zнала je kako je ona još uvijek vani na ulici gladna i promrzla, kao i ostala djeca poput nje i htjela je pomoći novostečenim-vraćenim bogatstvom. „Pitala sam se – oklijevala je Sara. – Vi kažete kako je sad imam jako puno novaca... Pitala sam se mogu li otići do one žene u pekaru i zamoliti je, ako dođu gladna djeca, naročito za hladnih dana kao što je bio onaj, ako dođu i sjednu na stepenice ispred pekare, ili pogledaju izlog, bi li ih ona mogla pozvati unutra i dati im nešto za pojesti, a račune poslati meni? Mogu li ja to učiniti?” (Hodgson Burnett, 2012: 211) Ovaj čin je toliko obradovao i ugodno iznenadio Toma da on nikako to nije mogao odbiti, već je zajedno sa Sarom pohitao u pekaru. Pekarica je odmah prepoznala o kojoj je djevojčici riječ i pojasnila im. „Ona je bila potpuno izgladnjela – složi se žena. – Mnogo puta mi je nakon toga pričala o tome, kako je sjedila tamo u blatu i osjećala se kao da nekakav nevidljivi vuk ždere njezine mlade iznutrice. – Jeste li je vidjeli od tada? – upita Sara znatiželjno. – Zna li možda gdje je sada? – Naravno da znam! – odgovori žena smijući se dobrodušnije nego ikada. – Ona je u sobici straga, i tamo je već mjesec dana. Ispostavilo se kako je to jedna pristojna, dobrodušna djevojčica. Toliko mi pomaže i u pekari i u kuhinji da je to za nevjerovati.” (Hodgson Burnett, 2012: 213) Sara je u toj sobici pronašla djevojčicu imenom Ana i uputila joj zadatak i upoznala je sa svojom idejom. „Tako mi je drago – reče Sara. – I upravo sam se nečega sjetila. Možda će gospođa iz pekare upravo tebi dati da dijeliš kruh gladnoj djeci. Možda bi baš ti to voljela raditi jer znaš kako je to biti gladan. – Naravno, gospodična – odgovorila je djevojčica.” (Hodgson Burnett, 2012: 214) Djevojčica koja je i dalje stajala mirno i još dugo gledala za njom. (Hodgson Burnett, 2012)

4.3.5. Primjerenost romana *Mala princeza*

Mala princeza roman je koji zaista odiše predivnim porukama. Od samog ponašanja male Sare, njezinom hrabrom spremnošću prihvaćanja novonastalih promjena koje zasigurno ne bi lako pale odrasloj osobi, a kamoli djetetu poput nje. Njena hrabrost i nepokolebljivost je predivan primjer djeci. (Pratiwi, 2013)

Mnogo toga mogu naučiti od Sare, ali i ostalih djevojčica, poput Becky. Važnost prijateljstva i pomoć prijateljima u nevolji je još jedna velika poruka ovog romana. Isto tako ne smijemo zanemariti ni one koje ne poznamo, a potrebna im je pomoć. Sara ni u bogatstvu ni u neimaštini nije zaboravila na druge koje je nazivala „manje sretnima od sebe”, uvijek je tvrdila kako je puka slučajnost što je ona bogata, a primjerice Becky siromašna, smatrala je to pukom slučajnosti sudbine. Čak ni kada nije imala ništa i pronašla novčić od četiri penija, mogla je nahraniti samo sebe jer je bila izrazito gladna, no ona je podijelila svoj obrok, čak većinu obroka, s djevojčicom Anom. Štoviše, kada je čarolija, odnosno Ram Dass po naredbi svog gospodara, donio hranu, stvari, namještaj, udoban ležaj i pregršt deka na Sarin tavan, ona je čak i tad pozvala Becky i podijelila s njom. I za kraj, čak i u sreći i povratku bogatstva, Sara se odlučila odužiti Becky za velikodušnost koju joj je iskazala. Pozvala ju je u kuću indijskog džentlmena kako bi joj bila služavka. Obukla ju je u odjeću primjerenu njoj i pružila joj smještaj. Sara je Becky pružila svoju naklonost zauvijek pozvavši je da bude njezina desna ruka, pratilja i prijateljica u ostatku života. (Jeikner, 2019)

Sara se uvijek vodila predivnom porukom koja bi možda mogla probuditi nešto u nama i mladim generacijama koje čitaju ovo djelo autorice Frances Hodgson Burnett. „Ako vas je priroda stvorila kao biće koje daje drugima, rođeni ste široka srca i ruku, pa iako se može dogoditi da vaše ruke budu prazne, vaše je srce uvijek puno i možete pružiti puno i u tom slučaju – tople riječi, utjehu i smijeh – a ponekad je veseo ljubazan smijeh najbolja pomoć.” (Hodgson Burnett, 2012: 56) Znamo kako smo svi rođeni kao dobra bića, a ako se time vodimo kroz život i dalje ćemo nastojati biti dobri. Neka nam ta misao bude vodilja života. Iako su naše ruke možda fizički prazne, nikada zapravo nisu. I možda

je baš jedan osmijeh dovoljan da barem jednoj osobi uljepša dan, a već to je, iako mala gesta, velika promjena u svijetu.

Za kraj, zadatak koji su dobile pekarica i djevojčica Ana je zaista velika gesta. Ana će od sad hraniti gladnu djecu i tako se dobra djela nastavljaju. Time će usrećiti brojnu djecu, ukazati im na dobrotu, širenje dobrih djela i utjecaj istih na druge, a možda će im čak promijeniti život.

„Priča o *Maloj princezi* napisana je na zaista poseban način. Autoričin stil opisivanja scena, događaja te njena sposobnost zamišljanja tih scena i prenošenje istih na papir „uvuklo” me u svaku scenu, od početka do kraja. Osjetila sam hladnoću snijega, zatekla se u igri sa Sarinim lutkama te doživjela istu razinu uzbuđenja kako su dolazili gori i bolji dani. *Mala princeza* ima moć očaravanja djece i odraslih. Osim što postavlja snažan uzor djeci rane dobi podsjeća nas da ponekad život nije namijenjen da ga razumijemo, podsjeća nas na važnost prijateljstva i naravno da nikada u životu ne odustajemo ma koliko nam se dani činili teški.”⁸

⁸ Book review: *A Little Princess* by Frances Hodgson Burnett (2016). Pribavljeno 18.05.2022. sa <https://joyfultidotes.com/2016/11/04/book-review-a-little-princess-by-frances-hodgson-burnett/>

5. USPOREDBA KNJIŽEVNIH DJELA I ISTOIMENIH FILMSKIH ADAPTACIJA

5.1. Što je film?

Film je jedna od najvažnijih i najčešćih oblika razonode u društvu. Često obitelji i prijatelji provode svoju dokolicu upravo gledajući filmove, bilo na filmskom platnu u kinu ili kod kuće na TV ekranu. Svaka osoba koja je odrasla u modernom dobu u kojem filmska industrija vrtoglavo raste iz godine u godinu, a samim time postaje i pristupačnija ljudima, filmove prati i preko specijaliziranih platformi i internetskih stranica koje su specijalizirane za gledanje filmova, a Netflix, HBO, Popcorn Time samo su neki od njih. No, filmska industrija ima dugu povijest. Najvećoj popularnosti i razvoju filma doprinio je razvoj filmskih kuća u Hollywoodu poznatih kao *Major film studios* ili *Big Five*, a to su *NBC Universal* koji pod sobom ima studio *Universal Pictures*⁹, *Paramount Global* sa studijem *Paramount Pictures*¹⁰, zatim *Warner Bros. Entertainment* koji ima dva studija pod nazivom *Warner Bros. Pictures* i *New Line Cinema*¹¹, *Walt Disney Studios* s *Walt Disney Pictures* i *20th Century Studios*¹² te za kraj *Sony Pictures* kojem pripadaju *Columbia Pictures* i *TriStar Pictures*.¹³ Brojne generacije odrasle su uz kultne filmove ovih studijskih kuća, a taj trend se samo nastavlja.

„Film je u današnjem društvu samo jedno od sredstava priopćavanja, odnosno komuniciranja s gledateljstvom.” (Mikić, 2001:10)

Brojni autori iznose različite definicije za pojam riječi film. No, svi se slažu kako je film sam po sebi složena pojava, koja uključuje i druge umjetnosti bez kojih film ne bi bio film.

⁹ NBC Universal. Pribavljeno 18.05.2022. sa <https://www.nbcuniversal.com/>

¹⁰ Paramount Global. Pribavljeno 18.05.2022. sa <https://www.paramount.com/>

¹¹ Warner Bros. Entertainment. Pribavljeno 18.05.2022. sa <https://www.warnerbros.com/>

¹² Walt Disney Studios. Pribavljeno 18.05.2022. sa <https://www.waltdisneystudios.com/>

¹³ Sony Pictures. Pribavljeno 18.05.2022. sa <https://www.sonypictures.com/> ; Movie studios in the U.S. – statistics & fact. Pribavljeno 18.05.2022. sa https://www.statista.com/topics/4394/movie-studios/#topicHeader_wrapper

Autor Hrvoje Turković u svom članku ističe kako je film, odnosno filmsko djelo „tvarnosna pojava ograničenog prostornog smještaja u stvarnom ambijentu te ograničene događajne protežnosti, trajanja; stvarna pojava među različitim drugim u životnom okolišu.” (Turković, 2021: 12) „Ono je lokalna, fizička, materijalna pojava u ljudskom okružju, s kojom se može rukovati, nju se može materijalno preinačavati, prema njoj se mogu formirati raznoliki operativni odnosi.” (Turković, 2021: 24) Autor ističe kako je film: izrađevina, tehnološki temeljena i razvijena; doživljajno-uporabna izrađevina; epistemološki modelotvorna izrađevina; komunikacijska pojava; kulturni proces te za kraj katalizator društvenog organiziranja i organiziranja. (Turković, 2021)

Na internetskoj stranici *Britannice* film se opisuje kao „niz fotografija na filmu, projiciranih u brzom slijedu na ekran pomoću svjetlosti. Optički fenomen poznat kao *persistence of vision* pruža nam iluziju stvarnog, glatkog i kontinuiranog kretanja.”¹⁴ Zatim imamo definiciju filma kao „slikovni zapis na filmskoj vrpici. Sličice na filmu zapravo se ne pokreću. Snima se 24 sličice u sekundi i zatim se projiciraju na platno. Dojam pokreta dobivamo zbog tromosti ljudskog oka.”¹⁵

Prema autoru Krešimiru Mikiću „film je masovno-komunikacijski, masovno-društveni i politički fenomen, gospodarstvena grana, komunikacija, umjetnost.” (Mikić, 2001: 18) „Kad se govori o filmu često se spominje činjenica da je film sinteza niza umjetnosti (likovne, fotografije, književnosti, kazališta, glazbe i drugih).” (Mikić, 2001: 19) „Film kao medij promatramo kao sredstvo filmskog priopćavanja (izvještavanje, izražavanje). Film pripada tradicionalnijim masovnim medijima (uz televiziju i radio). U filmu se izražava slikama i bojama. Film se obraća masovnoj publici koristeći se tehnologijom masovnih medija (to može biti filmska ili videovrpca, disketa, digitalna ploča, računalni program i dr.) Film jest, odnosno može biti i umjetnost. Kao industrija zabave gledatelju nudi opuštanje, ulazak u jedan drugačiji svijet od onoga svakodnevnoga. (Mikić, 2001: 15) „Kinematografija je riječ koja ukazuje na sustav organizacije

¹⁴ Film-motion picture. Pribavljeno 18.05.2022. sa <https://www.britannica.com/art/motion-picture>

¹⁵ Film. Pribavljeno 18.05.2022. sa <https://hrvatskiporebiblog.wordpress.com/medijska-kultura/267-2/>

„produkcije filma, prikazivanja, recepcije, nakladništva i drugo (rekli bismo od ideje do prikazivanja). Film je i tehnika.” (Mikić, 2001: 16)

5.2. Filmski rodovi i vrste

Baš kao i u književnosti i u filmskoj industriji postoji podjela na vrste i rodove. „Filmski rod je neodređeni pojam koji obuhvaća dokumentarni, igrani, animirani, eksperimentalni, obrazovni (znanstveni) i propagandni film.” (Mikić, 2001: 107) „Dokumentarni film je onaj filmski uradak koji se tematski i sadržajno oslanja na događaje u zbilji. Događaj je prikazan u zbiljskim, društvenim, prirodnim i životnim tijekovima.” (Mikić, 2001: 107) Vrste dokumentarnog filma su: „činjenični (prikazivanje događaja, reportaža, odnosno nadgradnja snimanog događaja), namjenski (obrazovni film), popularno-znanstveni, promidžbeni (politička propaganda, reklamni filmovi) te antropološki film (život pojedinca, sredine)” (Mikić, 2001: 108) Igrani film je narativni film, obilježava ga postojanje priče i likova, točnije glumaca. Glavno obilježje igranog filma je postojanje „igre”, glume, točnije namještanja neke situacije za potrebe filma i filmske priče. Igrane filmove razlikujemo s obzirom na vrijeme trajanja. Kratkometražni traju do 30 minuta, srednjometražni traju do 60 minuta te dugometražni s trajanjem dužim od 60 minuta. (Mikić, 2001) Animirani film je zajednički naziv za brojne vrste filmova (crtane, lutkarske, kolažne, filmove s animiranim predmetima i sl.) koji nastaju uzastopnim snimanjem pojedinačnim sličica (tehnika snimanja „sličica po sličicu”). (Mikić, 2001: 111)

5.2.1. Dječji film

Ljudi pokazuju velik interes za film, pa tako i djeca. Baš poput svih umjetnosti, film ima svoju kulturnu, estetsku, ali i odgojnu ulogu. Važno je dosljedno pratiti kakve filmske likove prikazujemo djeci s obzirom da su ona sklona identifikaciji s likovima kao i u prepoznavanju vlastitih osobina u karakterizaciji likova te se tako mogu poistovjetiti s njima.

„Uz naziv dječji film mogu se javiti raznoznačne asocijacije. Netko će pomisliti na film koji su snimila djeca, netko na film koji govori o djeci, a netko opet na film koji je namijenjen djeci.” (Težak, 1990: 15) Polazeći od pridjeva „dječji” važno je odrediti njegovo značenje. Djeca u svojoj fazi odrastanja prolaze kroz razne faze razvoja, a interes za film se postepeno kod djece povećava. Tek rođena djeca neće posvetiti svoju pažnju filmu koliko samo zvukovima iz svoje okoline. Kako se djeca približavaju tinejdžerskoj, a kasnije i zreloj dobi, njihov interes raste. Štoviše, njihova sposobnost percepcije se povećava. Samim time djeca mogu razumjeti složenije tematike filma, kao i poruke koje „oni nose” i predstavljaju svojim gledateljima. (Težak, 1990).

„Žanrovski obilježen dječji film je u prvom redu film koji je djeci i namijenjen, i najčešće donosi motive bliske i razumljive djeci, uglavnom preuzete iz njihova života: dječja igra i mašta (Albert Lamorisse – *Crveni balon*), njihovi četveronožni prijatelji (Obrad Gluščević – *Vuk samotnjak*), škola i problemi vezani uz nju (Ferdo Škubonja – *Izgubljena olovka*), djeca u ratu (France Štiglic – *Dolina mira*), ili bajkoviti motivi (Victor Fleming – *Čarobnjak iz Oza*)” (Težak, 1990: 20) „Djeci su često namijenjeni i animirani filmovi: crtani i lutkarski. Među crtanim filmovi djeci su najomiljeniji filmovi Walta Disneyja.” (Težak, 1990: 20) Walt Disney je prikazao djeci najdraže bajke na malome ekranu uz koje su mnogi odrasli. Postoji još jedna grupa filmova koja ne spada ni u jednu od ponuđenih kategorija, ali je djeci jednako važna. To su pustolovni filmovi o gusarima (Robert Siodmak – *Crveni gusar*), o Indijancima i kaubojima, zatim pseudohistorijski filmovi (Cecil Blount de Mille – *Kleopatra*) i znanstveno-fantastični (adaptacije romana Julesa Vernea) (Težak, 2001) „Prema tome, mogli bismo zaključiti da dječjem filmu pripadaju svi filmovi koji po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi, bilo da su svjesno namijenjeni djeci, bilo da ih autori nisu namijenili djeci, ali su ih ona prihvatila bolje nego odrasli.” (Težak, 2001: 21)

„Ako je književni predložak roman, u scenariju dolazi do pojednostavljanja sadržaja zbog ograničene dužine filma i zahtjeva filmske dramaturgije, koji traže organizaciju materijala.” (Težak, 2001: 24) Dugometražni filmovi za djecu najčešće traju

do sat i pol kako bi mogli pridobiti dječju pažnju tijekom cijelog trajanja. Također, to je opisano kao optimalno vrijeme gledanja u kojem je dijete koncentrirano, bez zamaranja i dosađivanja. (Težak, 2001) „Zbog toga se sporedne radnje eliminiraju u koriste glavne, pa se sadržaj svodi na jednolinijsku studiju osobnih problema.” (Težak, 2001: 25)

„Adaptacija (također: ekranizacija) je prerada bilo kojeg književnog djela za film, odnosno film snimljen prema književnom djelu. Pri adaptaciji književno ili kazališno djelo prilagođuje se (adaptira) filmskim mogućnostima i redateljevoj predodžbi o tome koja doživljajna djelovanja književnog ili kazališnog djela imaju prednost pri prijenosu u film. Utoliko je adaptacija uvijek i svojevrsno „tumačenje” izvornog književnog djela. Katkad se povlači razlika između *adaptacije* i *ekranizacije*: prva bi podrazumijevala preradu književnog djela u filmski scenarij, a druga samo snimanje filma prema scenarijski adaptiranomu književnom djelu.” (Kragić i Gilić, 2003: 1)

5.3. Filmske adaptacije *Tajnog vrta*

Tajni vrt roman je autorice Frances Hodgson Burnett koji je objavljen 1911. godine. Od tada se često prikazivao na filmskom platnu, pa je tako kreirano nekoliko filmskih adaptacija i jedna TV serija. Prva filmska verzija romana *Tajni vrt* premijerno je prikazana 12. siječnja 1919. godine. Bio je to nijemi film, redatelja Gustava von Seyffertitza snimljen u studiju *Paramount Pictures*. U glavnim ulogama našli su se Lila Lee kao mala Mary Lennox, Richard Rosson kao Colin Craven, Paul Willis kao Dickon Sowerby te Spottiswoode Aitken kao Archibald Craven.¹⁶ Na internetskoj stranici IMDB-a trenutno je ocijenjen 6.5/10.¹⁷ Druga verzija filma *Tajni vrt* premijerno je prikazana 30. travnja 1949. godine. redatelj filma bio je Fred M. Wilcox, a snimljen je u produkciji studija *Metro-Goldwyn-Mayer*. U glavnim ulogama bila je Margaret O'Brien kao Mary Lennox, Dean Stockwell kao Colin Craven, Brian Roper kao Dickon Sowerby te Herbert Marshall kao Archibald Craven. Na IMDB-u ovaj film ima ocjenu: 7.5/10¹⁸. Dok na

¹⁶ Pribavljeno 20.05.2002. sa <https://www.filmaffinity.com/us/film732283.html>

¹⁷ Pribavljeno 20.05.2002. sa <https://www.imdb.com/title/tt0010674/>

¹⁸ Pribavljeno 20.05.2022. sa <https://www.imdb.com/title/tt0041855/>

internetskoj stranici filmskih kritičara poznatoj kao *Rotten Tomatoes* drži visoku ocjenu publike od 78%.¹⁹ Zatim je na male ekrane došla serija pod nazivom *Tajni vrt*. Premijerno je prikazana od 1. siječnja do 12. veljače 1975. godine u Ujedinjenom Kraljevstvu na kanalu BBC. Redateljica je Dorothea Brookings, a serija je imala 7 epizoda. Serija je dobila nominacije za British Academy Television Award te nominaciju u kategoriji *Children's entertainment series*. Na IMDB-u stoji ocjena od 7/10.²⁰ Treća adaptacija filma premijerno je prikazana 30. studenog 1987. godine. Redatelj je Norman Rosemont, a film je 1988. godine osvojio Primetime Emmy Award u kategoriji Outstanding Children's Program. U glavnoj ulozi Mary Lennox našla se Gennie James, Colina Cravena tumačio je glumac Jadrien Steele, u ulozi Dickona nastupio je Barret Oliver, te u ulozi Arcibalda Cravena glumac Dereck Jacobi. Nastavak ovog filma je 2. rujna 2000. godine premijerno prikazan film pod nazivom *Back to The Secret Garden* u kojem je imanje Misselthwaite prikazano kao sirotište za djecu koja su ostala bez svojih roditelja zbog posljedica Drugog svjetskog rata.²¹

5.4. Usporedba dječjeg romana i filmskih adaptacija *Tajnog vrta*

U ovom poglavlju opisuje se komparativna književno-filmološka analiza romana i filmske adaptacije. Uspoređuju se sličnosti i razlike između romana *Tajni vrt* autorice Frances Hodgson Burnett i filmske adaptacije iz 1993. godine i 2020. godine. Također uspoređuju se i filmske adaptacije međusobno. Usporedba romana i filmskih adaptacija odvija se prema određenim kriterijima. Kriteriji su: *prikaz najvažnijih događaja*, *kronologija događaja* te *opis likova*. Prikaz najvažnijih događaja je kriterij koji opisuje kako bi filmska adaptacija trebala prikazati sve najvažnije događaje koji se odvijaju u fabuli romana kako bi mogla biti što prisnija samom romanu. Važno je da su odabrani događaji, tako da dovoljno održe pažnju gledatelju, a opet da ga se ne zamara s previše događaja odjednom, točnije da redatelji ne uvrstavaju baš svaki pojedini događaj iz romana u film, već one najprepoznatljivije za samu fabulu romana. Kronologija događaja

¹⁹ Pribavljeno 20.05.2022. sa https://www.rottentomatoes.com/m/1033784-secret_garden

²⁰ Pribavljeno 20.05.2022. sa <http://www.screenonline.org.uk/tv/id/1052156/index.html>

²¹ Pribavljeno 20.05.2022. sa <https://www.imdb.com/title/tt0233277/>

se usko veže na prethodni kriterij, što znači da bi odabrani događaji iz fabule romana, trebali biti poredani kronološki u filmskoj adaptaciji kao i u fabuli romana, kako bi mogli biti što točniji samom romanu. Za kraj još jedan važan kriterij jesu likovi. U poglavlju se uspoređuje jesu li navedeni svi likovi iz romana koji su važni za fabulu, pa tako i za tijek radnje u filmskoj adaptaciji. Također, međusobno se uspoređuje se jesu li likovi i glumci iz filmske verzije bliski svojim likovima iz izvorne književne verzije. Uspoređuje se prvenstveno njihov izgled, osobine, ponašanje, ophođenje prema drugima te ostale karakteristike koje su jasno vidljive u filmskoj adaptaciji i u odlomcima romana.

Četvrta adaptacija filma premijerno je prikazana 13. kolovoza 1993. godine. redateljica je Agnieszka Holland, a produkcijska kuća je *Warner Bros.* British Film Institute stavio je ovaj film na popis Top 50 filmova koje bismo trebali pogledati prije svog 14. rođendana. Glavnu ulogu Mary Lennox oživjela je Kate Maberly, Colina Cravena glumac Heydon Prowse, Dickona glumac Andrew Knott, a tetka i Colinova oca Archibalda Craena glumac John Lynch²². Na stranici Rotten Tomatoes ovaj film ocijenjen je zasebno postotnom ocjenom filmskih kritičara te ocjenom publike. Filmski kritičari pridodali su mu ocjenu od 88%, dok mu je publika dodijelila ocjenu od 80% što je izrazito visoko. Ovo su samo neke od opisnih kritika službenih filmskih kritičara: „Ova očaravajuća priča zorno prikazuje kako ljubav liječi i njeguje zapostavljene duše i tjera ih da cvatu poput raja u izobilju.” (Carrie Rickey, 2013, Rotten Tomatoes) To je, prije svega, vizualni užitak, viktorijanska slikovnica koja je oživjela, od svog kratkog prologa u Indiji preko mračno začaranog Misselthwaite Manora na visovima Yorkshirea.” (David Ansen, 2008, Rotten Tomatoes)²³

Film je baziran na romanu autorice i zaista prati kronološki tijek radnje koju je autorica opisala u romanu. Glumci u filmu, posebice likovi Mary, Colina i Dickona poprilično su slični opisima svojih likova u knjizi. Mary je u početku priče drska

²² Pribavljeno 20.05.2022. sa <https://www.imdb.com/title/tt0108071/>

²³ Pribavljeno 20.05.2022. sa https://www.rottentomatoes.com/m/1045518-secret_garden te https://www.rottentomatoes.com/m/1045518-secret_garden/reviews

djevojčica, no kasnije se vidi prijelaz iz razmaženosti u ljubaznost prema drugima, posebice Marthi i prijateljima. Na početku filma je prolog o događajima u Indiji. Djevojčica Mary priča o svom odrastanju u Indiji, također priča o svojim roditeljima te o svom nepostojećem odnosu s njima. Priča o majci koja ju ignorira većinu vremena jer je zaokupljena priređivanjem zabava. Kasnije dolaskom na imanje prikazan je odnos između dvije sestre blizanke – majke Mary te Colinove majke. Mary, usvojim lutnjama kućom, pronalazi skrivenu sobu svoje tete. Pronalazi njene stvari, a na komodi u sobi sliku svoje majke i njezine sestre. Također na istoj komodi u škrinjici pronalazi ključ, za koji ne zna čemu služi, pa ga vraća na mjesto. Redatelj i scenaristi uspješno su prikazali povezanost sestara i uveli u priču Colinovu majku. Dickona prvi put ugledamo na vrištini na svom konju, baš kao što je u knjizi opisano kako ondje provodi cijele dane, od jutra do večeri. Također istaknuta je njegova povezanost sa životinjama. A gledatelji dobivaju uvid u njegove životinjske prijatelje, njihova imena, a posebno je naglašeno kako Dickon razumije životinja i priča s njima. Također, Colinov plač zaista odjekuje cijelom kućom, putuje svim hodnicima koji isprepliću sobe ove kuće na imanju Misselthwaite, baš kao što je opisano u knjizi. Njegovi jecaji, nisu sablazni, nego se osjeća u njima bol i tuga, zapravo nemoć i usamljenost. U filmu je prikazan odnos vrtlara Bena i crvendaća. Štoviše, upravo crvendać maloj Mary pokazuje put do vrta, točnije vrata vrta. Doduše Mary je sama maknula grane bršljana, nije ih zanjihao vjetar kao u knjizi. Ulaskom u vrt, baš kao i u knjizi, Mary pomaže vrtu da oživi do proljeća. Pomaže sadnicama da dišu, plijevi vrt i obrađuje ga. Također, pri susretu s Archibaldom Cravenom, moli ga da joj pruži dio zemlje, dio vrta da ga obrađuje. Archibald je doista prikazan u filmu kao čovjek pun briga i tuge koja je jasno vidljiva na njegovu licu i u njegovim riječima. Ljubazan je prema Mary i dopušta joj zatraženo. Ljepotu tajnog vrta, kada procvjeta u proljeće, vidimo dolaskom Colina u vrt. Kao gledatelji pratimo Mary i Dickona kako sređuju vrt, pomažu sadnicama, grmlju i drveću da procvjeta te njihovo sisanje novih biljaka, no svu ljepotu vidimo kasnije, tek kada i Colin po prvi puta otvori svoje oči i ugleda njegovu ljepotu. To je jako lijepa tranzicija i prijelaz iz zime u proljeće, koji će na svakog gledatelja ostaviti dojam. Ipak postoji nekoliko razlika. Naime, u filmu roditelji umiru u potresu koji je zadesio

njihovo imanje u Indiji, dok u knjizi umiru od posljedica epidemije kolere. Razlika je i u pronalasku ključa tajnog vrta. U knjizi, Mary crvendać pokazuje hrpicu zemlje u kojoj ona pronalazi ključ. No, u filmu ključ pronalazi u škrinjici. Archibald Craven otkriva djecu u vrtu jer čuje radost, smijeh i vrisku koja dopire preko zidova vrta, što je jednako kao u knjizi. Colina ugleda na livadi unutar vrta kako se igra skrivača sa svojim prijateljima, a Colin polako kreće prema njemu, s povezom na očima, misleći kako je njegov otac jedan od prijatelja, te se tako sretnu. No, u knjizi prilikom igre, Colin mu potrča u zagrljaj, a otac ga zaustavi kako ne bi pao od siline udarca. Zapravo dječak se odjednom nađe u njegovom zagrljaju punom ljubavi i sreće, što se ipak na kraju filma i dogodilo. Tajni vrt i Mary povezali su obitelj Craven i pomogli malom Colinu u ozdravljenju.

Najnovija adaptacija filma *Tajni vrt* premijerno je prikazana 7. kolovoza 2020. godine. Redatelj je Marc Munden. Glavna uloga Mary Lennox pripala je glumici Dixie Egerickx. Ulogu Colina odglumio je Edan Hayhurst, Dickona glumac Amir Wilson, a ulogu Archibalda Cravena glumac Colin Firth.²⁴ Na stranici Rotten Tomatoes²⁵ film ima ocjenu 68% od filmskih kritičara te ocjenu 43% od strane publike što je znatno manje od prethodnog filma. Neke od opisnih kritika su: „Ovaj solidan novi dodatak u redovima filma ne umanjuje tihi šarm i uvažavanje prirode koji su ključni za trajnu privlačnost ove priče.” (Paatsch Leigh, 2021, Rotten Tomatoes) „Privlačnost i magija *Tajnog vrta* bili su dovoljni da producenti filmova o Harryju Potteru i medvjediću Paddingtonu daju svoju interpretaciju, koja uključuje neke narativne i tonalne pomake, ali se ne osjeća dovoljno „drugačije”. (Luxford James, 2022, Rotten Tomatoes)

Ova verzija filma na drukčiji način prikazuje roman autorice Frances Hodgson Burnett. U filmu su prikazani svi glavni likovi, kao i oni sporedni koji su jednako važni za samu radnju romana. Na zanimljiv način su redatelj i scenaristi prikazali Maryn život u Indiji. Film počinje u Indiji, u kojoj zbog epidemije kolere umiru roditelji male Mary, ali, kasnije u filmu njen odnos s roditeljima možemo vidjeti u njenim snovima, koje često

²⁴ Pribavljeno 20.05.2022. <https://www.imdb.com/title/tt2702920/>

²⁵ Pribavljeno 20.05.2022. sa https://www.rottentomatoes.com/m/the_secret_garden_2020

prekida Colinov plač. Mary otkriva čari tajnog vrta koji na kraju utječe na njenu promjenu i ozdravljenje Colina. Ipak na malo drukčiji način je prikazan tijek događaja. Igrajući se u vrtu, Mary prvog dana svog izlaska, upoznaje psa lutalicu, kojeg naziva Jeremy. Upravo joj taj pas pokazuje zidine tajnog vrta te svoj tajni prolaz ispod zida, kojim ulazi u njega. Mary shvaća kako je tajni vrt njegovo utočište, a kako je ona premala da se progura kroz prolaz penje se preko zida. Na taj način Mary ulazi u vrt. Kasnije u filmu, pojavljuje se crvendać koji sjedne na jednu od skulptura u vrtu i uđe u rupu u njemu, i pokazuje joj kako je nešto skriveno unutra svojim zviždanjem. Pas dodaje Mary štap te tako ona otkriva ključ tajnog vrta u samom tajnom vrtu. U knjizi Mary prvo pronalazi ključ, zatim vrata vrta i to sve uz pomoć crvendaća koji je prepoznao dobrotu u njenom srcu i odluči joj „povjeriti” tajnu vrta. No u filmu dobivamo dojam kako crvendać nije ni najmanje važan za pronalazak vrta, nego se sve zapravo prepisuje psu koji je, također, bio u blizini te skulpture. Također, prije samog ulaska u vrt, Mary upoznaje Colina prateći njegov plač. Tako da oni isprva ni ne pričaju o tajnom vrtu, jer ga ni sama Mary još ne zna za njegovo postojanje. Također, Mary nitko od posluge ne upoznaje sa pričom o Archibaldu i njenoj teti, razlogu zatvaranja vrta, već Mary to sve sama otkriva u pismima koje pronalazi u tajnom skrovištu. Štoviše nitko niti ne spominje tajni ili zaključan vrt kao takav. Nadalje, Mary otkriva kako su se sestre, njena majka i Colinova majka družile čak i poslije rođenja Colina. Naime, Colinova majka je bila teško bolesna, a Mary, kad je još bila beba i tek prohodala, i njena majka često su posjećivale tetu i Colina na imanju i provodile vrijeme u tajnom vrtu. Majci je teško pala smrt sestre i zato se ona tako odvojila od Mary, koja ju je svojim izgledom podsjećala na izgubljenu sestru. To je također otkriveno u pismima. Ova tema nije niti istražena, ni opisana u knjizi. Mary u ranim minutama filma pronalazi tajnu sobu Colinove majke. Tamo pronalazi stvari, odjeću i slike koje pokazuje Colinu. Također, u kolicima ga, protiv njegove volje, odvodi u tu sobu. Nadalje, pronalaskom pisma u svojoj sobi u konjiću za ljuljanje, Mary odlazi na vrata Colina, koji je ljut na nju zbog prethodnog događaja, ali joj otvara vrata. To je zapravo trenutak u kojem Colin ustaje i prohoda. Taj prvi korak u knjizi se dogodio u tajnom vrtu. Igrajući se u tajnom vrtu, Mary i Dickon pronalaze vrata vrta, ušuljaju se u kuću i pod prisilom odvođe Colina u vrt.

Colin u knjizi sam želi posjetiti tajni vrt zbog priča o njemu. Vjeruje kako ga taj vrt može ozdraviti, te naređuje slugama da ga izvedu van u kolicima, ali isto tako da ih ne slijede, ne prate i pruže im slobodu. Ovog razgovora sa slugama te volje i želje da vidi vrt kod Colina u filmu nema. Po meni je to veliki nedostatak. Zapravo Dickon i Mary odluču dovesti Colina u vrt pod svaku cijenu jer smatraju kako će mu čarolija vrta pomoći. Colinova majka je umrla u vrtu, jer je to bilo njeno posebno mjesto, a to je dalo čaroliju tom mjestu, to je zapravo čarolija vrta opisana u ovom filmu iz 2020. godine. Archibald Craven u filmu ne odlazi na svoja putovanja koja traju mjesecima, već puno vremena provodi u kući odvajajući se od svih. No, nekako se više čini ljut, bijesan i ogorčen, nego tužan i usamljen čovjek čija se usamljenost lako primijeti jednim pogledom na njega. Nije previše ljubazan prema Mary, kao Archibald u knjizi, prijeti joj kako će naći internat za nju ako pokaže nepoštovanje i se loše ponaša. U filmu ne postoji razgovor između njega i Mary o želji za komadom zemlje, odnosno vrta kojeg bi odrađivala. Pred kraj filma kuća na imanju Misselthwaite gori u požaru, a mala Mary ulazi u plamenu kuću kako bi pronašla Archibalda i spasila ga. Pronalazi ga u Colinovoj sobi i govori mu kako je on na sigurnom te kako moraju izaći. Po izlasku traži od Mary da ga odvede sinu u vrt. tamo on ugleda sina koji hoda prema njemu. Archibald u knjizi, u snovima ukazuje žena koja mu govori da svog sina potraži u vrtu. to ga ponuka na povratak kući i odlazak u tajni vrt gdje pronalazi svog sina, punog života kako hoda, umjesto bolesnog u krevetu.

Još jedna velika razlika između knjige i filma iz 2020. godine je ta što se ni u jednom trenutku ne prikazuje bilo kakav rad djece u vrtu. Vrt je sam po sebi živ i cvjeta bez pomoći djece koja ga obnavljaju. Bez Mary koja radom na vrtu radi na „vlastitom ja”. Mary ne sadi, ne plijevi niti ne uzgaja ruže u vrtu. Već ondje provodi vrijeme s Dickonom i Colinom u igri. Također, u filmu nije stavljen naglasak na Dickonovu povezanost sa životinjama. Štoviše, ne spominju se njegovi životinjski prijatelji koji ga inače u knjizi prate u svakom stopu. Također glumačka postava baš i ne odgovara opisima djece iz romana. Mary u filmu ima kratku kosu, dok je u romanu opisana kao djevojčica duže kose koja se kovrča pri krajevima. Također Colin je u knjizi opisan kao dječak zlatne kose, dok u filmu ima kratku tamnosmeđu kosu koja je slična Dickonovoj. Čini se kako su redatelj

i scenaristi odlučili preuzeti tek pojedine događaje u romanu i likove, a većinu su odlučili sami razraditi. Film je zanimljiv i lako gledljiv. Ipak, mora se priznati kako je zbunjujuće pratiti ovaj film kada se unaprijed zna tijek radnje iz romana i vrlo se lako primijeti odstupanje od istog. Isprva to može biti pomalo frustrirajuće.

Zaključno, obje verzije filma su dostojno prikazale književno djelo na filmskom platnu. S obzirom da su oba prvenstveno namijenjena djeci traju dovoljno dugo da prikažu najvažnije i ključne trenutke romana, ali opet ne predugo kako bi djeci pala pažnja i koncentracija. U oba filma su prikazani svi glavni likovi, kao i oni sporedni koji su ključni za kontinuitet radnje. Glavni likovi su osobinama i interesima slični onima u književnom djelu najviše u verziji filma iz 1993. godine. U oba filma je savršeno prikazano djetinje i razmaženo ponašanje Mary Lennox koje se provođenjem vremena na imanju Misselthwaite i u tajnom vrtu, zaista mijenja. Također, prikazano je kako ona utječe na promjenu razmišljanja i ponašanja Colina Cravena. Svi događaji prikazani su točnim kronološkim vremenom u filmu iz 1993. godine prate točan redoslijed radnje u romanu dok verzija filma iz 2020. malo odstupa od točnog kronološkog tijeka radnje. Primjerice u romanu je opisan pronalazak tajnog vrta, zatim upoznavanje s Dickonom te upoznavanje Colina i njegov posjet vrtu.

6. ZAKLJUČAK

Knjige *Tajni vrt*, *Mala princeza* i *Mali lord Fauntleroy* postigle su golemi uspjeh u svijetu, a svojoj su autorici podarile slavu. Prevedene su na brojne svjetske jezike i ekranizirane u nekoliko filmskih verzija od kojih je svaka uspješna. Autorica Frances Hodgson Burnett u svojim knjigama predstavlja poseban stil pisanja. Njeni opisi krajolika, unutrašnjosti kuća, izgled gradova i ulica zorni su. Njeni opisi mogu se zamisliti na velikom slikarskom platnu ili u svojim mislima baš poput malene Sare Crewe. Postoje čitatelji koje takvi, poprilično dugi opisi, znaju zamarati pa ih nerijetko preskaču. Ipak, to nije slučaj s romanima autorice Frances Hodgson Burnett. Zaista vas kao čitatelja uvuče u samu radnju, a zatim vas zadrži do samog kraja. Kao čitatelj, zaista se osjećate kao dio priče. Osjećate emocije glavnih likova, težinu njihove sudbine, a na kraju se radujete s njima, ali ste i tužni što priča završava. Motiv za odabir ove teme bio je upravo stil pisanja autorice i pozitivne poruke koje pruža u svojim romanima. Važno je spomenuti kako je ekranizacija i adaptacija ovih romana pridonijela njihovoj svjetskoj slavi. Na taj način će romani *Tajni vrt*, *Mala princeza* te *Mali lord Fauntleroy* zauvijek živjeti u nama i oko nas. Iako autorica prikazuje teške teme kroz sudbine svojih glavnih likova, one su i dalje aktualne u svijetu, a pomoću ovih knjiga mogu se lakše približiti učenicima i djeci općenito, te započeti priču o njima, koja može završiti dobrim djelima i pružanju pomoći potrebitima sljedeći primjer Mary Lennox, Cedrica Errola te Sare Crewe. Književnoteorijski i komparativni književnofilmološki pristup romanima i filmskim adaptacijama dao je sljedeće rezultate. Sva tri romana prema odrednicama žanra pripadaju dječjem romanu. Sva tri romana imaju družinu, odnosno junaci u romanu su djeca koja pripadaju družini, doživljavaju određene preokrete koji daju dinamiku fabuli i čitatelje zaokupljaju do samog kraja, a također pružaju jasan uvid u odnos djece i odraslih te način na koji odrasli svojim ponašanjem utječu na junake romana. U diplomskom radu uspoređivale su se sličnosti i razlike romana *Tajni vrt* te istoimenih filmskih adaptacija, kao i filmske adaptacije međusobno. Filmska adaptacija iz 1993. godine vjernija je romanu jer kronološki slijedi fabulu: u filmu su prikazani svi događaji i susreti važni za

fabulu romana, a glumci i likovi su po ponašanju i izgledu sličniji svojim književnim pandanima – junacima u romanu.

Može se zaključiti da dječji romani Frances Hodgson Burnett i njihove filmske adaptacije, kao klasična književna odnosno filmska djela, i danas aktualni i poželjni u odgojno-obrazovnom radu s djecom.

7. LITERATURA

KNJIGE

1. Crnković, M. (1990). *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Crnković, M. (1977). *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
4. Diklić, Z., Težak D. i Zalar, I. (1996). *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: Divič.
5. Hameršak M. i Zima D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
6. Hodgson Burnett, F. (2012). *Mala princeza*. Zagreb: Knjiga u centru.
7. Hodgson Burnett, F. (2010). *Mali lord*. Zagreb: Znanje.
8. Hodgson Burnett, F. (2010). *Mali lord*, U D. Težak (ur.). *Snaga dobrote i povjerenja* (str. 195-196). Zagreb: Znanje.
9. Hodgson Burnett, F. (2002). *Tajni vrt*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Hodgson Burnett, F. (2002). *Tajni vrt*, U T. Jukić (ur.), *Tajni vrtovi pripovijedanja* (str. 235-241). Zagreb: Školska knjiga.
11. Holbrook Gerzina, G. (2004). *Frances Hodgson Burnett: The Unexpected Life of the Author of The Secret Garden*. New Jersey: Rutgers University Press.
12. Holbrook Gerzina, G. (2019). *Frances Hodgson Burnett: The Secret Garden, A Little Princess and Little Lord Fauntleroy*. New York City: Library of America.
13. Kragić, B. i Gilić, N. (ur.). (2003). *Filmski leksikon: A-Ž*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
14. Mikić, K. (2001). *Film u nastavi Medijske kulture*. Zagreb: Educa.
15. Težak, D. (1990). *Dječji junak u romanu i filmu*. Zagreb: Školske novine.
16. Thwaite, A. (2007). *Frances Hodgson Burnett: Beyond The Secret Garden*. Gloucestershire: Tempus Publishing.
17. Thwaite, A. (2020). *Beyond The Secret Garden: The Life of Frances Hodgson Burnett*. London: Duckworth Books.

ČLANCI I MREŽNO DOSTUPNI RADOVI

18. Byachkova, V.A. (2021). *'Unhappy Birthdays in the Novels by F.H. Burnett (A Little Princess) and Charles Dickens (David Copperfield)'*, Pribavljeno 20.03.2022. sa <https://doi.org/10.21066/carcl.libri.10.1.4>
19. Carlson, L. K. (2010). *Little Lord Fauntleroy and the Evolution of American Boyhood. The Journal of the History of Childhood and Youth*, Vol. 3(1), 39-64. Pribavljeno 08.05.2022. sa <https://muse.jhu.edu/article/370311/pdf>
20. Jeikner, A. (2019). *What a True Princess Wears: Dress, Class, and Social Responsibility in Frances. International Research in Children's Literature*, Vol 12(2), 208-219. Pribavljeno 25.05.2022. sa <https://www.eupublishing.com/doi/ref/10.3366/ircl.2019.0311>
21. McCarthy, T. (1970). *The real Little Lord Fauntleroy. American Heritage*, Vol 21(2). Pribavljeno 10.05.2022. sa <https://www.americanheritage.com/real-little-lord-fauntleroy>
22. Nugroho. V. A. (2015). *Book review of Little Lord Fauntleroy written by Frances Hodgson Burnett. Lantern*, Vol. 5(1). Pribavljeno 20.05.2022. sa <https://ejournal3.undip.ac.id/index.php/engliterature/article/view/11400>
23. Stiles, A. (2018). *New thought and the Inner hild in frances Hodgson Burnett's Little Lord Fauntleroy. Nineteenth-Century Literature*, Vol 73(3), 326-352. Pribavljeno 09.05.2022. sa <https://online.ucpress.edu/ncl/article-abstract/73/3/326/68473/New-Thought-and-the-Inner-Child-in-Frances-Hodgson?redirectedFrom=fulltext>
24. Turković, H. (2021). *Što je sve film? Suvremene teme: međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti*. Vol 12(1), 11-26. Pribavljeno 20.05.2022. sa <https://hrcak.srce.hr/269405>
25. Wilson, A. (1996). *Little Lord Fauntleroy: The Darling of Mothers and the Abomination of a Generation. American Literary History*, Vol. 8(2), 232-258. Pribavljeno 07.05.2022. sa <https://www.jstor.org/stable/490296>

OSTALI MREŽNI IZVORI

26. Aayes, E. (2020) *Guide to the Classics: The Secret Garden and the healing power of nature*. Pribavljeno 12.04.2022. sa <https://theconversation.com/guide-to-the-classics-the-secret-garden-and-the-healing-power-of-nature-132269>
27. Altas, N. (2016) *Illustrations from Sara Crewe by Frances Hodgson Burnett (1888)*. Pribavljeno 15.05.2022. sa <https://www.literaryladiesguide.com/literary-musings/illustrations-from-sara-crewe-1888-by-francis-hodgson-burnett/>
28. Christensen, T. (2022). *Who is Little Lord Fauntleroy?* Pribavljeno 17.05.2022. sa <https://www.languagehumanities.org/who-is-little-lord-fauntleroy.htm>
29. Clark, A. (2011). *The Secret Garden's hidden depths*. Pribavljeno 20.04.2022. sa <https://www.theguardian.com/books/2011/aug/05/secret-garden-frances-hodgson-burnett>
30. Edemariam, A. (2020). *Solitude, sunshine and sanctuary in The Secret Garden*. Pribavljeno 03.05.2022. sa <https://www.theguardian.com/books/2020/nov/05/solitude-sunshine-and-sanctuary-in-the-secret-garden>
31. Fiore, A. (2021) *A Little Princess by Frances Hodgson Burnett (1905) – a Timeless Tale*. Pribavljeno 15.05.2022. sa <https://www.literaryladiesguide.com/book-description/a-little-princess-1904-by-frances-hodgson-burnett/>
32. Gyarkye, L. (2020). *The Secret Garden's review: It's as Lovely as You Remember*. Pribavljeno 13.04.2022. sa <https://www.nytimes.com/2020/08/06/movies/the-secret-garden-review.html>
33. Hadley, T. (2016). *At Home in The Past*. Pribavljeno 29.4.2022. sa <https://www.newyorker.com/magazine/2016/06/06/tessa-hadley-rereads-the-secret-garden>
34. Holbrook Gerzina, G. *In The Garden: The Life of Frances Hodgson Burnett*. Pribavljeno 31.03.2022. sa <https://www.shakespearetheatre.org/watch-listen/in-the-garden-the-life-of-frances-hodgson-burnett/>

35. Lotz, CJ. (2022). *The Southern Secrets of The Secret Garden*. Pribavljeno 17.4.2022. sa <https://gardenandgun.com/articles/the-southern-secrets-of-the-secret-garden/>
36. Mangan, L. (2020). *Why The Secret Garden is Frances Hodgson Burnett's masterpiece*. Pribavljeno 28.03.2022. sa <https://www.penguin.co.uk/articles/2020/may/lucy-mangan-on-why-the-secret-garden-is-hodgson-burnetts-masterpiece-an-extract-from-bookworm.html>
37. Ortiz, J. *Tajni vrt, Frances Hodgson Burnett*. Pribavljeno 24.04.2022. sa <https://www.actualidadliteratura.com/hr/el-jardin-secreto/>
38. Pratiwi Fridayati, L. (2013). *The importance of social skill in Frances Hodgson Burnett's A Little Princess novel (1904): A Sociological approach*. Pribavljeno 17.05.2022. sa http://eprints.ums.ac.id/22964/13/02_PUBLICATION_ARTICLE.pdf
39. Putri, N. F. (2019). *Characters and Characterization, Opression ad Moral value as seen in Frances Hodgson Burnett's A Little princess: intrinsic and extrinsic approaches*. Pribavljeno 18.05.2022. sa http://eprints.uad.ac.id/14916/3/T1_1500004122_NASKAH%20PUBLIKASI.pdf
40. Sulistiana, D. (2005). *An analysis of Sara Crewe's suffering in Frances Hodgson Burnett's novel "A Little Princess"*. Pribavljeno 18.05.2022. sa https://www.researchgate.net/publication/50358384_AN_ANALYSIS_OF_SARA_CREWE%27S_SUFFERINGIN_FRANCES_HODGSON_BURNETT%27S_NOVEL_A_LITTLE_PRINCESS
41. Thwaite, A. (2020). *The magic of Frances Hodgson Burnett*. Pribavljeno 20.03.2022. sa <https://www.newstatesman.com/culture/books/2020/10/magic-frances-hodgson-burnett>

8. PRILOZI

1. Slika 1. Frances Hodgson Burnett. Pribavljeno 09.04.2022. sa https://www.newstatesman.com/wp-content/uploads/sites/2/2021/06/2020_44_frances_hodgson_burnett-1449x2048.jpg
2. Tablica 1. Tablični prikaz objavljenih djela Frances Hodgson Burnett. Pribavljeno 09.04.2022. sa <https://www.britannica.com/biography/Frances-Hodgson-Burnett>